

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง "จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์" ประกอบด้วยแนวคิดที่นำมาใช้ในงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่ใช้ศึกษาเกี่ยวกับ ช่างภาพหนังสือพิมพ์ ในประเด็นปัจจัยส่วนบุคคล และพื้นฐานทางวิชาชีพวารสารศาสตร์

-แนวคิดเกี่ยวกับช่างภาพวารสารศาสตร์

-ความหมายและความสำคัญ

-คุณสมบัติและคุณลักษณะ

-พินความรู้ในการถ่ายภาพ

-ความชำนาญและประสบการณ์ในการถ่ายภาพ

-หน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่

-สถาบันการผลิตและการฝึกอบรม

-แนวคิดสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

-แนวคิดเรื่องนายประตู่ข่าวสาร

2. แนวคิดที่ใช้ศึกษา "จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์" ที่ครอบคลุมสาระสำคัญทางวารสารศาสตร์ ประกอบด้วยแนวคิด ดังนี้

-แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก

-แนวคิดเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

-แนวคิดเรื่องความเป็นกลางของหนังสือพิมพ์

-แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

-แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์

3. แนวคิดที่ใช้ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจถ่ายภาพข่าวที่มีลักษณะหมิ่นเหม่ต่อปัญหาทางจริยธรรม ใช้แนวคิดดังนี้

-แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของภาพข่าว

-แนวคิดการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม

-แนวคิดการตรวจสอบก่อนการถ่ายภาพ หลักการทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของช่างภาพหนังสือพิมพ์

แนวคิดเกี่ยวกับช่างภาพวารสารศาสตร์

ความหมายของช่างภาพวารสารศาสตร์

ช่างภาพวารสารศาสตร์ถือเป็นผู้ส่งสารประเภทหนึ่งในงานสื่อสารมวลชน ซึ่งมีความหมายดังที่ สนั่น ปัทมะทิน (2516) อธิบายไว้ว่า ช่างภาพวารสารศาสตร์มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Photojournalist หรือ Press Photographer (ช่างภาพหนังสือพิมพ์), Photo reporter ผู้สื่อข่าวด้วยภาพ, Camera reporter (ผู้สื่อข่าวด้วยกล้อง), News photographer (ช่างภาพข่าว) แต่ถ้าเป็นช่างภาพที่ทำหน้าที่ผลิตภาพให้เฉพาะนิตยสารเรียกว่า Magazine photographer

ช่างภาพวารสาร คือ ศิลปินถ่ายภาพอาชีพ (Professional Artist) ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทำหรือผลิตภาพถ่ายหรือภาพยนตร์ให้แก่หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร (รวมทั้งสิ่งพิมพ์อื่นๆ) วิทยุโทรทัศน์ และสำนักงานหรือบริษัทขายภาพข่าวหรือภาพยนตร์ข่าวเพื่อนำลงตีพิมพ์เผยแพร่ในสิ่งพิมพ์ดังกล่าว หรือนำออกฉายแพร่ภาพทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ หรือตามโรงภาพยนตร์ทั่วไป ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะช่างภาพอาชีพที่ทำหน้าที่ผลิตภาพให้แก่หนังสือพิมพ์

ด้าน กมล ฉายาวัดมนะ (2530) กล่าวว่า ช่างภาพวารสารศาสตร์ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่แทน "ตา" ของประชาชน ดังนั้นช่างภาพวารสารศาสตร์จึงต้องมีพื้นฐานความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ทางการถ่ายภาพเป็นอย่างดี

จอ่าน วุฑฒิกกรรมรักษา (2530:986) ได้ให้ความหมายของช่างภาพวารสารศาสตร์ ว่าเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการถ่ายภาพประกอบข่าว บทความ สารคดี ข้อเขียน หรือเรื่องราวต่างๆ ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ และในบางกรณีหรือในหนังสือพิมพ์บางฉบับ ช่างภาพอาจทำหน้าที่เช่นเดียวกับผู้สื่อข่าวควบคู่กันไปด้วย

ส่วน สอ เสถบุตร (ไม่ระบุปีพิมพ์ : 433) อธิบายคำว่า Photojournalist ไว้ว่าเป็น นักถ่ายภาพแสดงเหตุการณ์ แทนการสื่อข่าวด้วยคำพูด

จากความหมายที่นักวิชาการได้ให้คำอธิบายไว้ สามารถกล่าวโดยสรุปสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า ช่างภาพหนังสือพิมพ์ หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารเพื่อลงตีพิมพ์ในหนังสือ

พิมพ์รายวัน ด้วยการถ่ายภาพขาวเป็นหลัก ซึ่งอาจทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารด้วยตัวหนังสือไปด้วยก็ได้

ความสำคัญของช่างภาพวารสารศาสตร์

ช่างภาพวารสาร หรือผู้สื่อข่าวหรือรายงานข่าวด้วยภาพ มีหน้าที่เช่นเดียวกับผู้สื่อข่าวที่รายงานข่าวด้วยตัวหนังสือ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ผิดกันแต่ว่า "สื่อ" ที่ใช้ในการรายงานข่าวหรือเรื่องราวนั้นเป็นคนละชนิด ช่างภาพวารสารใช้ภาพถ่ายเป็น "สื่อ" รายงานข่าวหรือเรื่องราวที่ตนเห็น ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ให้คนอ่านได้ดู แต่ผู้สื่อข่าวใช้ตัวหนังสือเป็น "สื่อ" รายงานข่าวหรือเรื่องราวให้คนได้อ่าน ถ้าจะเปรียบเทียบก็เหมือนช่างภาพวารสารศาสตร์เป็น "ตา" ของผู้อ่านหรือตาของประชาชน ส่วนผู้สื่อข่าวเป็น "หู" (รวมทั้งตาดด้วย) ของผู้อ่านหรือประชาชน ประชาชนที่อ่านหรือฟังเขาอ่านมีหน้าที่ "ดู" และ "ฟัง" งานของช่างภาพวารสารและงานของผู้สื่อข่าว แต่งานของผู้สื่อข่าวอาจผิดพลาดได้ เพราะฟังไม่ถนัด ตีความผิด จดไม่ทัน ใช้ถ้อยคำกำกวม หรือความรู้ในการเขียนถ่ายทอดเป็นข่าวไม่ดี เป็นต้น สำหรับงานของช่างภาพวารสารนั้นผิดพลาดได้ยาก เพราะกล้องถ่ายรูปและฟิล์มบิดเบือนความจริงไม่ได้ เห็นอย่างไรถ่ายออกมาอย่างนั้น ก็จะต้องตรงกับความเป็นจริงเสมอ ยกเว้นแต่จะตั้งกล้องถ่ายรูปไม่ดีหรือให้แสงไม่ดี ทำให้มองไม่เห็นสิ่งสำคัญหรือสิ่งที่ทำให้เกิดข่าวไปเสียเท่านั้น ซึ่งอาจรวมกล่าวได้ว่า ช่างภาพวารสารศาสตร์เป็นกระจกเงาที่สะท้อนภาพของโลกให้คนในโลกได้เห็น (สนั่น ปัทมะทิน, 2516)

คุณสมบัติและคุณลักษณะของช่างภาพวารสารศาสตร์

ในวงการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนมากได้ภาพถ่ายมาจากช่างภาพประจำสำนักงานและจากช่างภาพข่าวต่างจังหวัด ช่างภาพเหล่านี้ส่วนมากไม่ได้สำเร็จการศึกษาวิชาซีพด้านนี้มาโดยตรง แต่ได้อาศัยการศึกษาด้วยตนเอง โดยเริ่มเล่นกล้องถ่ายรูปและอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับวิชาถ่ายรูปทั่วไปประกอบด้วยเริ่มเล่นถ่ายรูปแบบงานอดิเรก เมื่อเล่นนานเข้าก็เพิ่มความชำนาญยิ่งขึ้นทุกที จนสามารถยึดเอาการถ่ายภาพเป็นอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้ กลายเป็นช่างภาพหนังสือพิมพ์ไปในที่สุด ส่วนที่สำเร็จวิชาทางด้านนี้โดยตรงไปจากสถาบันการศึกษาที่สอนด้านนี้โดยเจพะนั้นหาได้ยาก การที่เป็นเช่นนั้น อาจเนื่องจาก ช่างภาพที่ไม่มีคุณวุฒิทางด้านนี้เรียกเงินเดือนถูกกว่าช่างภาพที่มีคุณวุฒิ จึงได้รับการบรรจุเข้าทำงานมากกว่าช่างภาพที่มีคุณวุฒิ

อย่างไรก็ตาม ในวงวิชาการย่อมถือว่า ช่างภาพที่มีคุณวุฒิทางการถ่ายภาพวารสารศาสตร์ ย่อมจะผลิตงานให้แก่สิ่งพิมพ์ได้ดีกว่า ส่วนความชำนาญคล่องแคล่วในระยะเริ่มงานนั้น ช่างภาพที่เรียนด้วยตนเองอาจจะเหนือกว่าเป็นธรรมดา เพราะได้รับการฝึกทักษะมาด้วยระยะเวลาที่นานกว่า แต่ทั้งนี้ก็ย่อมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของช่างภาพแต่ละคนด้วย

สนั่น ปัทมะทิน (2516) กล่าวถึงวงการวารสารศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาว่าได้กำหนดคุณสมบัติและคุณลักษณะของช่างภาพวารสารศาสตร์ที่ดีไว้รวม 10 ประการ คือ

1. มีความรู้สามัญศึกษาทางวิชาฟิสิกส์ เคมี สังคมวิทยา ภาษา ประวัติศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์อย่างกว้างขวาง
2. มีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านความเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเห็นคุณค่าความเป็นอยู่ของเขา
3. ขอบผจญภัย และกระตือรือร้นที่จะเดินทางไปไหนและทำอะไรได้ทันที แม้เป็นงานที่ไม่สู้สำคัญนัก
4. มีความสนใจในหนังสือและนิตยสารที่เกี่ยวกับภาพถ่ายและความรู้ทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ
5. มีความเข้าใจในเรื่องกลไกทางการถ่ายภาพ
6. มีความคิดที่จะพัฒนางานถ่ายภาพตามแบบของตนเอง
7. มีทักษะในการรายงานข่าวด้วยตัวหนังสือและด้วยภาพถ่าย
8. มีความรู้ทางศิลปะ การประกอบภาพ การเขียนภาพสี และการร่างภาพอย่างรวดเร็ว
9. มีความสามารถควบคุมอารมณ์ ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี
10. มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งจิตใจและร่างกาย พร้อมอยู่เสมอที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงได้ในทันที

คุณสมบัติและคุณลักษณะดังกล่าว เป็นสิ่งที่วงการวารสารศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ต้องการให้มีในตัวช่างภาพทุกคน ยิ่งมีมากประการเท่าไรก็ยิ่งจะทำหน้าที่ได้ดีเท่านั้น ซึ่งช่างภาพวารสารศาสตร์ของประเทศไทยอาจอนุโลมนำมาใช้ได้เป็นอย่างดี แต่บางข้อที่กำหนดไว้นั้นอาจไม่จำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่มากนัก ฉะนั้นถ้าจะพิจารณาตามความจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่แล้ว ช่างภาพวารสารศาสตร์ที่ดีของไทยเราทุกคนก็ควรประกอบด้วยคุณสมบัติและคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. มีความรู้สามัญศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า เป็นอย่างน้อย
2. มีความรู้ความสามารถทางการผลิตภาพถ่าย
3. มีความรู้ทางวารสารศาสตร์
4. มีทัศนคติที่ดี มีความสนใจและชอบงานถ่ายรูปเป็นพิเศษ
5. มีคุณลักษณะที่ผู้สื่อข่าวทุกคนจะต้องมี ซึ่งได้แก่

5.1 เป็นคนหูไวตาไวสำหรับข่าว หรือจมูกไวต่อข่าว(Nose for News) เพื่อที่จะหาข่าวได้อย่างสมบูรณ์และรวดเร็ว

5.2 มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักคนง่าย ชอบสังคม สุภาพ ร่าเริง มีความสนใจในความเป็นอยู่ของคน และเห็นใจคน

5.3 มีสุขภาพทางร่างกายและทางจิตเป็นอย่างดี

5.4 มีลักษณะท่าทางสง่าผ่าเผย

ด้าน พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์ (2530:808) กล่าวว่า ผู้ถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการใช้อุปกรณ์การถ่ายภาพที่สำคัญ อันได้แก่ กล้องถ่ายภาพ เลนส์ ฟิล์ม และอุปกรณ์ประกอบ โดยผู้ถ่ายภาพต้องเข้าใจในส่วนประกอบ หลักการทำงาน และแนวปฏิบัติในการใช้อุปกรณ์การถ่ายภาพนั้นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ส่วน กมล ฉายาวัดณะ (2530) อธิบายคุณสมบัติของช่างภาพวารสารศาสตร์ในแง่พื้นฐานความรู้ในการถ่ายภาพ ความชำนาญ และประสบการณ์ในการถ่ายภาพ ไว้ดังนี้

พื้นฐานความรู้ในการถ่ายภาพ

ช่างภาพวารสารศาสตร์ที่จะสามารถผลิตภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ได้ดี จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้โดยตรงหลายประการ เนื่องจากภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์เป็นภาพที่จะนำมาพิมพ์เผยแพร่ในสื่อมวลชนให้ปรากฏแก่สายตาประชาชนทั่วไป และโดยข้อเท็จจริงแล้วช่างภาพวารสารศาสตร์ ก็คือผู้ทำหน้าที่แทนตาของประชาชน พื้นความรู้ต่างๆจึงจำเป็นเพื่อจะได้เป็น "ตา" ที่ดี ไม่มีความผิดพลาดทางด้านเทคนิคและมองภาพในมุมที่ถูกต้อง

1. พื้นความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์การถ่ายภาพ

อุปกรณ์ถ่ายภาพมีมากมายหลายอย่างด้วยกัน ช่างภาพวารสารศาสตร์จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องนี้ เพื่อที่จะได้เลือกหรือมองเห็นแนวทางให้ถูกต้องว่าในการถ่ายภาพแต่ละครั้งนั้น อุปกรณ์

ชนิดใดจะเหมาะสม อุปกรณ์ชนิดใดจะช่วยแก้ปัญหา หรือเลือกใช้ อุปกรณ์ชนิดใดจึงจะทำให้ได้ภาพตามที่ต้องการ

2. พื้นความรู้ในการถ่ายภาพ

ในที่นี้หมายถึงพื้นความรู้ทางด้านเทคนิคการถ่ายภาพโดยตรง คือมีความสามารถที่จะใช้กล้องถ่ายภาพและอุปกรณ์ต่างๆ ได้ดี เนื่องจากกล้องถ่ายภาพต่างยี่ห้อต่างแบบจะมีกลไกที่แตกต่างกันไป เช่น การเปิดกล้องเพื่อบรรจุฟิล์ม การเปลี่ยนเลนส์ การเปลี่ยนแมกกาซีนบรรจุฟิล์ม การตั้งขนาดรูรับแสง การตั้งความเร็วชัตเตอร์ การปรับความชัด เป็นต้น ความรู้เหล่านี้อาจไม่จำเป็นต้องรู้จักกล้องถ่ายภาพทุกชนิด เนื่องจากมีอยู่มากแบบ แต่ต้องรู้จักกล้องถ่ายภาพตัวที่มีใช้อยู่ในสำนักงานของตน ชนิดที่ว่าเมื่อหยิบตัวใด หรือชุดใดไปใช้งาน ก็สามารถถ่ายภาพได้ อีกทั้งเมื่อจะประกอบกับอุปกรณ์อื่นๆ เช่น ประกอบไฟแฟลช ก็ใช้ได้ถูกต้อง และไม่มีกลไกอื่นใดที่สงสัยหรือใช้ไม่เป็น

3. พื้นความรู้ทางการสื่อสาร

ตามปกติช่างภาพที่ถ่ายภาพโดยทั่วไป อาจจะมีหรือไม่มีความรู้ทางการสื่อสารก็ได้ แต่ช่างภาพวารสารศาสตร์จำเป็นต้องมี เนื่องจากภาพที่ถ่ายล้วนเป็นภาพที่ต้องนำไปใช้ในการสื่อสารทั้งสิ้น ดังนั้นพื้นความรู้ทางการสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ช่างภาพทราบด้วยสำนึกว่า อะไรเป็นข่าวหรือไม่เป็น อะไรที่ควรถ่ายภาพไว้ก่อน และควรถ่ายภาพอย่างไร

ความชำนาญและประสบการณ์ในการถ่ายภาพ

ช่างภาพวารสารศาสตร์ที่ดีนั้น จำเป็นจะต้องมีความชำนาญและประสบการณ์มาก เนื่องจากในการถ่ายภาพวารสารศาสตร์ ซึ่งเป็นภาพที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนเข้าไปดูเหตุการณ์ต่างๆ ในที่ต่างๆ และในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งต้องให้ได้ภาพออกมาเสนอแก่สายตาประชาชนเสมอ การถ่ายภาพในทุกๆ สถานการณ์ได้ดี จึงต้องมีประสบการณ์ค่อนข้างสูง

ประสบการณ์จะช่วยให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มั่นใจ และไม่มีข้อผิดพลาดเสมือนเป็นครู หรือแนวทางให้รู้วิธีที่จะถ่ายภาพมากขึ้น การถ่ายภาพวารสารศาสตร์นั้น ไม่มีใครมาจัดให้ หากถ่ายภาพแล้วพลาด คือ ไม่ได้ภาพ จะไม่มีโอกาสแก้ตัวอีก ดังนั้น ความพร้อมอันสืบเนื่องมาจากความชำนาญ และสัญชาตญาณในการถ่ายภาพจากประสบการณ์ จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปได้ดีที่สุด

หน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของช่างภาพวารสารศาสตร์

หน้าที่เฉพาะของช่างภาพวารสารศาสตร์ ก็คือ (สนั่น ปัทมะทิน, 2516) ผลิตรายการที่ ต้องการให้แก่วารสารเพื่อจะได้นำไปทำปกสื่อแม่พิมพ์ ดีพิมพ์ภาพนั้นลงในวารสาร ซึ่งช่างภาพจะ ต้องคำนึงถึงเรื่องราวในภาพถ่ายนั้นสำคัญเป็นอันดับแรก ฉะนั้นในการประกอบภาพ ในขั้นตั้ง กล้องถ่าย ช่างภาพจะต้องคำนึงถึงเรื่องราวหรือเนื้อหาที่ถ่ายลงเป็นภาพนั้น มีลักษณะตรงกับ ความต้องการของวารสารนั้นหรือไม่ เช่นเดียวกับผู้สื่อข่าวที่จะต้องค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาเขียน เป็นข่าวให้สมบูรณ์ครบถ้วน ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม และอย่างไร

ในการทำหน้าที่ดังกล่าว ช่างภาพจะต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์ทุก ประการ โดยจะต้องบันทึกภาพให้ถูกต้องกับข้อเท็จจริงด้วยความยุติธรรม โดยปราศจากการบิด เบือนให้ผิดไปจากความเป็นจริง และโดยที่ภาพถ่ายจะเป็นภาพข่าวได้ ก็ต่อเมื่อถึงสายตาผู้อ่าน ฉะนั้นช่างภาพจึงไม่ใช่เพียงทำหน้าที่ถ่ายภาพข่าวให้เสร็จ แล้วเป็นอันหมดหน้าที่ ภายหลังที่ถ่าย ภาพข่าวนั้นเสร็จแล้ว ช่างภาพผู้นั้นจะต้องจัดการให้ภาพนั้นถึงสำนักงานหนังสือพิมพ์ของตนโดยไม่ ชักช้า เพื่อที่จะได้รับนำออกสู่สายตาผู้อ่านหนังสือพิมพ์เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

ในวงการการวารสารศาสตร์ในประเทศไทย โดยเฉพาะกับหนังสือพิมพ์รายวัน มักจ้างช่าง ภาพให้ทำหน้าที่ประจำ สำหรับอัตราเงินเดือนมักไม่แน่นอนจนสุดแล้วแต่ขนาดของหนังสือพิมพ์ และ ความชำนาญงานของช่างภาพแต่ละคน แต่ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษก็มักจะจ้างในอัตรา เงินเดือนที่สูงกว่าหนังสือพิมพ์ภาษาไทย

จำนวนช่างภาพจะมีมากน้อยย่อมแล้วแต่ขนาดของธุรกิจหนังสือพิมพ์แต่ละแห่ง ถ้าเป็น ขนาดใหญ่ก็อาจจะจ้างช่างภาพประจำไว้จำนวนหลายคน แต่ถ้าเป็นขนาดเล็กอาจมีช่างภาพ ประจำเพียง 1-2 คน นอกนั้นจ้างเป็นช่างภาพอิสระจากภายนอก

การบริหารงานด้านถ่ายภาพมักไม่แน่นอนและไม่อยู่ในระบบหรือมาตรฐานเดียวกัน หนังสือพิมพ์รายวันบางฉบับ แม้จะมีช่างภาพประจำหลายคน ก็อาจจัดให้ช่างภาพแต่ละคนหมุน เวียนกันผลิตรายการให้กับข่าวและเรื่องราวแต่ละหน้าสลับกันไป ไม่จัดให้ช่างภาพแต่ละคนหา ภาพถ่ายมาลงประจำในหน้าใดหน้าหนึ่ง หรือหลายหน้าเป็นประจำ แต่บางฉบับก็ให้ช่างภาพแต่ละ คนผลิตรายการประจำหน้าโดยเฉพาะ ในกรณีที่มีช่างภาพประจำหลายคน บางฉบับก็มี

ระเบียบให้ช่างภาพต้องล้างฟิล์มอัดและขยายรูปด้วยตนเอง ในห้องมืดของสำนักงาน แต่บางฉบับก็มีเจ้าหน้าที่ห้องมืดรับทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะต่อจากช่างภาพ

ไม่ว่าจะมีช่างภาพประจำมากน้อยเพียงใด โดยทั่วไปช่างภาพทุกคนต้องปฏิบัติงานตามคำสั่งของบรรณาธิการ หัวหน้ากองบรรณาธิการ บรรณาธิการภาพ หรือหัวหน้ากองการภาพ คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ตามขนาดเล็ใหญ่ของธุรกิจหนังสือพิมพ์นั้น และเบิกค่าฟิล์มหรือเบิกฟิล์มและค่ายานพาหนะจากแผนก กอง หรือฝ่ายจัดการของหนังสือพิมพ์นั้น

สำหรับการปฏิบัติงานนอกสำนักงาน ช่างภาพมักออกไปปฏิบัติงานพร้อมผู้สื่อข่าว แล้วแยกกันทำหน้าที่โดยต้องประสานงานกัน แต่ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ขนาดย่อม และช่างภาพมีความรู้ทางด้านวารสารศาสตร์ด้วย โดยเฉพาะในด้านการเขียนข่าวเป็นอย่างดี ก็อาจให้ช่างภาพทำหน้าที่รายงานข่าวด้วยภาพและตัวหนังสือในเวลาเดียวกันได้

สถาบันการผลิตและการฝึกอบรมช่างภาพวารสารศาสตร์

นับตั้งแต่หนังสือพิมพ์ได้ก่อกำเนิดขึ้นในโลก อาชีพหนังสือพิมพ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานข่าวยังไม่ได้มีการศึกษาด้านวารสารศาสตร์ ซึ่งก็หมายถึงการศึกษาด้านหนังสือพิมพ์เป็นระบบอย่างจริงจังเท่าใดนัก นอกจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการไปฝึกงานหรือทำงานในสำนักงานหนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่งเท่านั้น จนกระทั่งช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ความคิดเห็นของผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์จึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเห็นว่าการที่จะเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีความสามารถนั้น ควรจะได้รับการปูพื้นฐานด้านทฤษฎีหรือวิชาการเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาหาประสบการณ์เพิ่มเติมจากการฝึกหัดงานหรือทำงานในสำนักงานหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อจะได้นำเอาวิชาความรู้ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติให้เหมาะสม (จอ่าน วุฑฒิกกรมรักษา, 2530)

สถาบันการผลิตผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับงานข่าว ซึ่งก็หมายรวมถึงการผลิตช่างภาพวารสารศาสตร์ มีสถาบันการศึกษาหลายสถาบันที่สอนทางด้านวิชาการหนังสือพิมพ์ วารสารศาสตร์ หรือสื่อสารมวลชน ซึ่งปัจจุบันมีทั้งสถาบันของรัฐบาลและเอกชนหลายแห่งที่เปิดสอน โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏต่างๆ จะมีการเรียนการสอนด้านนี้อยู่แทบทุกแห่ง ในชื่อคณะนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน หรือเป็นภาควิชาสื่อสารมวลชนในคณะมนุษยศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ การเรียนการสอนด้านนี้ ยังเป็นไปในลักษณะสาขาวิชาโศกทัศน์-

ศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา เทคโนโลยีการสื่อสาร การถ่ายภาพและภาพยนตร์ ซึ่งมีการเรียนการสอนอยู่ในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และสถาบันอื่นๆ

นอกจากการเรียนการสอนในระบบสถาบันการศึกษาดังกล่าวแล้ว ยังมีการฝึกอบรมนักหนังสือพิมพ์ในหลายลักษณะด้วยกันคือ (ชวลิต ปัญญาลักษณ์ , 2528 : 101 อ้างถึงใน ฉอาน วุฑฒิกกรมรักษา, 2530)

1. สถาบันการศึกษา จัดการฝึกอบรมนอกระบบการศึกษาตามปกติ โดยมีคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันต่างๆ ดำเนินการอบรมให้แก่บุคลากรขององค์กรหนังสือพิมพ์ เช่น คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ดำเนินการฝึกอบรมนักหนังสือพิมพ์ภูมิภาค ซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมนักหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทยขึ้นปีละ 1 รุ่น เป็นจำนวน 8 รุ่นแล้ว และสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ก็ได้ดำเนินการฝึกอบรมสมาชิกสมาคมผู้สื่อข่าวภูมิภาคแห่งประเทศไทยไปแล้ว 1 รุ่นเช่นกัน (ข้อมูลปีพ.ศ. 2528) และในปัจจุบันสถาบันการศึกษาต่างๆก็ยังคงจัดการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรด้านนี้อย่างต่อเนื่อง

2. สำนักงานหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์แต่ละแห่งได้จัดการฝึกอบรมขึ้นเองภายในองค์กรของตน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนั้นยังมีการเสริมความรู้เฉพาะเรื่องเป็นครั้งคราวในรูปการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ซึ่งจัดโดยสถาบันและองค์กรต่างๆ เช่น สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้จัดโครงการฝึกอบรมในรูปของการระดมความคิด สัมมนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีนักหนังสือพิมพ์จากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้ารับการฝึกอบรม

แนวคิดเกี่ยวกับช่างภาพวารสารศาสตร์ อธิบายให้เห็นถึงความหมาย ความสำคัญ คุณสมบัติและคุณลักษณะอันเป็นพื้นฐานทางวิชาชีพในด้านพื้นฐานความรู้ทางการถ่ายภาพ เกี่ยวกับอุปกรณ์การถ่ายภาพ เทคนิคการถ่ายภาพ และความรู้ทางการสื่อสาร นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงหน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่ การฝึกอบรมทั้งจากสถาบันการศึกษา สำนักงานหนังสือพิมพ์ที่สังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันหนังสือพิมพ์ รวมทั้งความชำนาญและประสบการณ์ที่ควรมี ซึ่งประเด็นต่างๆของแนวคิดนี้ จะแสดงให้เห็นถึงพื้นฐานทางวิชาชีพหรือความเป็นนักวิชาชีพของช่างภาพหนังสือพิมพ์ โดยในการวิจัยครั้งนี้ นำมาวางกรอบการวัดและวิเคราะห์ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลและพื้นฐานทางวิชาชีพของช่างภาพ

แนวคิดสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

สังคมวิทยาเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการกระทำทางสังคม เพื่อที่จะสามารถอธิบายเหตุแห่งการปฏิบัติการหรือครรลองของการกระทำนั้น และผลต่างที่ตามมา (Max Weber, 1947 อ้างถึงใน ดุษฎี โยเหลา, อภิญาญา โพธิ์ศรีทอง และปริญญา ณ วันจันทร์, ไม่ระบุปีพิมพ์ : 3) ซึ่งคำว่า การกระทำทางสังคม (social action หรือ social behavior) ในที่นี้ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตามที่บุคคลกระทำหรือพฤติกรรมที่ถือว่ามี ความหมายสำหรับบุคคล

ศาสนาเป็นรูปแบบความคิดหนึ่งทางสังคม ดูได้จากศาสนาประจำชาติ ประจำสังคม กรณีสังคมไทย คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ความรู้ ความคิดจากศาสนาพุทธ หรือเรียกว่า พุทธศาสตร์ ย่อมจะครอบคลุมความคิดด้านต่างๆของสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา หรือการเมืองการปกครอง (สัจญา สัจญาวิวัฒน์, 2538: 7)

จากนั้นคำสอนของศาสนายังช่วยในการสร้างระเบียบสังคม และวางแนวจริยธรรมกฎแห่งกรรม ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนายังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคม ความเชื่อ และคำสอนทางศาสนาจึงมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคน จึงนับได้ว่าศาสนาได้ให้โลกทัศน์ "กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม" และวางแนวทางให้กับการหาทางออกทางใจให้แก่คนในสังคม (ศิริพร รัฐะฐาน, 2533:10 อ้างถึงใน มณฑาวดี พูลเกิด, 2539:20-21)

จึงกล่าวได้ว่าศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เป็นภาพสะท้อนถึงโครงสร้างต่างๆของสังคม มีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมต่างๆของสมาชิกในสังคม และที่สำคัญมีอิทธิพล ต่อกระบวนการความคิดของสมาชิกในสังคม (มณฑาวดี พูลเกิด, 2539 : 21)

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (2533 : 39-45, อ้างถึงใน ดุษฎี โยเหลา และคณะ, ไม่ระบุปีพิมพ์:3) อธิบายไว้ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยโดยตรง หลักการของพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการศึกษาสังคม และเกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. คำสอนเกี่ยวกับความรู้เรื่องสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม พุทธศาสนายอมรับว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมเป็นสิ่งจำเป็น ช่วยทำให้กิจกรรมต่างๆในสังคมดำเนินไปได้ พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างบุคคล

แต่ละประเภท เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา เพื่อนกับเพื่อน ฯลฯ ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ในคำสอนของพุทธศาสนานี้เป็นจริยธรรมเพื่อประโยชน์เกื้อกูลกันมากกว่าความสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบธรรมดา

2. คำสอนของพุทธศาสนาเกี่ยวกับกฎแห่งปรากฏการณ์ทางสังคม

พุทธศาสนามีหลักคำสอนหลายประการที่อธิบายความแตกต่างนั้นๆ การทราบถึงกฎหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะช่วยให้เข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้อง ปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหา เมื่อทราบสาเหตุก็ย่อมจะแก้ปัญหาได้ถูกต้อง พุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญมากแก่สาเหตุที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งนี้โดยกล่าวว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนมีกฎหรือสาเหตุทั้งสิ้น ปัญหาใดที่เกิดขึ้นจะต้องทราบถึงสาเหตุของปัญหานั้นเสียก่อนจึงจะสามารถแก้ปัญหาได้

ในคัมภีร์อรรถกถาทีฆนิกาย และอรรถกถาสังคณี ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์หรือสภาวะธรรมต่างๆ ในรูปของสิ่งที่กำหนดแน่นอน ซึ่งเรียกว่า นิยาม 5 ประการ

1. อุตุนิยาม กฎเกี่ยวกับอุณหภูมิ หมายถึง ปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ เกี่ยวกับลมฟ้าอากาศและฤดูกาล ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ สังคมมนุษย์โดยทั่วไปถูกกำหนดทิศทางในการเปลี่ยนแปลงจากลมฟ้าอากาศประการหนึ่ง

2. พีชนิยาม กฎเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมหรือเผ่าพันธุ์ เป็นต้น ความแตกต่างของบุคคลในสังคมส่วนหนึ่ง เกิดจากการมีเผ่าพันธุ์ต่างกัน

3. จิตตนิยาม กฎเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของจิต หมายถึงการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของสังคมดำเนินไปด้วยอำนาจของจิตใจ จิตใจหรือความนึกคิดสัมพันธ์กับมันสมองของมนุษย์ ซึ่งช่วยในการวางแผนเพื่อพัฒนาสังคม การรู้จักวางแผนหรือหาวิถีทางที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลง เป็นกฎทางสังคมอย่างหนึ่งสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4. กัมมนิยาม กฎเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือกระบวนการให้ผลของการกระทำ หมายถึงกฎโดยทั่วไปที่ว่ากระทำเช่นไรมักจะให้ผลเช่นนั้น ซึ่งหมายถึงกฎแห่งกรรมนั่นเอง ความเป็นไปในสังคมไม่ว่าจะเป็นไปในรูปใดก็ตามย่อมมีตัวกำหนดที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การกระทำของบุคคลในสังคม ความเห็นเหตุผลของการกระทำสามารถจะศึกษาเพิ่มเติมได้จากเรื่องกรรมในทรรศนะของพุทธศาสนา

5. ธัมมนิยาม คือกฎเกี่ยวกับความสัมพันธ์ หรือการติดต่อกับบุคคลอื่น หมายถึงพฤติกรรมของมนุษย์และสังคมนั้นสามารถศึกษาได้จากการที่บุคคลอื่นหรือสังคมนั้น มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural diffusion) อันเป็นลักษณะสำคัญของกฎนี้ อีกนัยหนึ่งลักษณะสำคัญ

ของกฎนี้หมายถึงว่า พฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงใดๆในสังคมและตัวบุคคลส่วนหนึ่งถูกกำหนดโดยระเบียบประเพณี ซึ่งเป็นบรรทัดฐานความประพฤติสำหรับบุคคลในสังคม รวมทั้งการที่บุคคลมีความสัมพันธ์กับสังคมอื่นด้วย

แนวคิดสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์สามารถอธิบายพฤติกรรมการทำงานของบุคคลที่นับถือพุทธศาสนาได้ เช่นในเรื่องของ กฎแห่งปรากฏการณ์ทางสังคม คือ จิตตนิยาม และ ธัมมนิยาม ซึ่งกล่าวถึงอำนาจของจิตใจที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ และกล่าวถึงกฎระเบียบประเพณี วัฒนธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ นำแนวคิดนี้มาอธิบายพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ถ่ายภาพข่าวของช่างภาพที่นับถือศาสนาพุทธ ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับศาสนากับการตัดสินใจถ่ายภาพข่าวที่มีลักษณะหมิ่นเหม่ต่อปัญหาทางจริยธรรม รวมทั้งเป็นการแสดงให้เห็นว่าความผูกพันกับศาสนานั้น จะส่งผลต่อระดับจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์มากน้อยเพียงใด

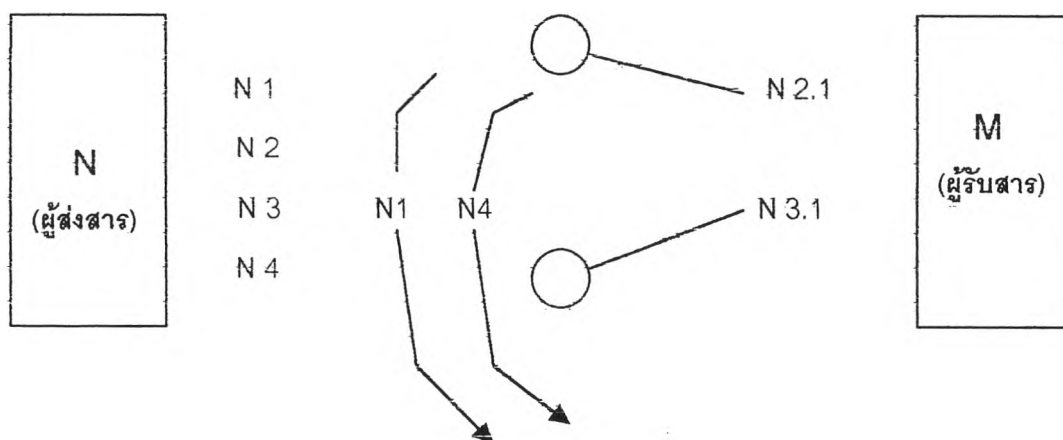
แนวคิดเรื่องนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

การปฏิบัติหน้าที่ของช่างภาพหนังสือพิมพ์ เปรียบเสมือนเป็น "ผู้เปิดประตูข่าวสาร" ด้วยภาพข่าว เป็นนายประตูข่าวสารที่สำคัญคนหนึ่งของการผลิตสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่ง "แนวคิดนายประตูข่าวสาร"(Gatekeeper) หรือผู้เฝ้าประตูนี้ Kurt Lewin นักจิตวิทยาสังคมชาวอเมริกัน เป็นบุคคลแรกที่นำศัพท์ Gatekeeper มาประยุกต์ใช้ในสาขาการสื่อสารมวลชน (เริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2490) Lewin พิจารณาเห็นว่า การส่งข่าวสารต่างๆ นั้นจะต้องผ่าน "ช่องทาง" (Channels) และที่ช่องทางหรือสื่อนี้เอง จะมีจุดหรือสถานที่หนึ่ง ซึ่งเปรียบเสมือน "ประตู" (Gate) คอยกั้นกรองให้หรือมิให้ข่าวสารนั้นผ่านไปได้นั้น นายประตูข่าวสาร หรือ ผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) มักได้แก่ บรรณาธิการ (Editor) หรือผู้ที่ทำหน้าที่บรรณาธิการ (Editing) ข่าวสาร และนักข่าว (Reporters) ตามสำนักงานหนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุ และโทรทัศน์ต่างๆ (ฉนวนศักดิ์ ศรีทานันท์, 2533) และยิ่งหมายรวมถึงช่างภาพหนังสือพิมพ์ ที่ถือเป็นผู้เปิดประตูข่าวสารผู้หนึ่งเช่นกัน

นอกจากนั้น Lewin ให้คำจำกัดความของคำว่า นายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ว่า คือบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจว่าข่าวสารหนึ่งๆ ควรปล่อยให้ผ่านไป หรือระงับไม่ให้ผ่านไป ดังนั้น ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานของนายประตูข่าวสาร จะเท่ากับทำให้เกิดความเข้าใจในปัจจุบันที่เป็นตัวกำหนด "การตัดสินใจ" ของผู้ที่เป็นนายประตูข่าวสารด้วย

ด้าน Wilbur Shramm กล่าวว่า Gatekeeper มีสิทธิในการเปิดและปิดประตูข่าวสารต่างๆ ที่มีมา Gatekeeper เหล่านี้ ได้แก่ นักข่าว บรรณาธิการข่าว ผู้เขียน ผู้พิมพ์ นักวิจารณ์ หัวหน้าหน่วยงานทางการสื่อสาร ผู้จัดการโฆษณา ประธาน ครู และพ่อแม่ เป็นต้น ซึ่งหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ ก็เปรียบได้กับ Gatekeeper ในกระบวนการสื่อสารมวลชน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นผู้ใช้วิจารณญาณในการคัดเลือก กลั่นกรองประเภทของข่าวสาร ทิศนะวิจารณ์ต่อปัญหาต่างๆ เพื่อนำเสนอต่อสาธารณชนเป็นผู้ยืนอยู่กลางระหว่างเหตุการณ์ความเป็นไปต่างๆของสังคมกับผู้อ่าน (นันทวัน สุชาติ,2520:64 อ้างถึงใน ศันสนีย์ ชุมนุชมณี 2533:43)

แนวคิดเรื่องนายประตูข่าวสาร ถูกนำมาประยุกต์ใช้โดย David Mammimg White ในปี ค.ศ.1950 ในการศึกษากิจกรรมของบรรณาธิการข่าวโทรพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ากิจกรรมในการตัดสินใจคัดเลือกข่าวเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ มีส่วนคล้ายกับหน้าที่ของนายประตูข่าวสาร ซึ่งแบบจำลองนายประตูข่าวสารที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้สามารถอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารของผู้มีหน้าที่เป็นผู้กลั่นกรองข่าวสารในหนังสือพิมพ์ ผู้ประชาชนผู้อ่าน ได้ดังนี้ (White D.M., 1950)

ภาพที่ 1 แบบจำลองนายประตูข่าวสารของ D. M. White

N	คือ	แหล่งที่มาของข่าวสารต่างๆ
N1, N2, N3, N4	คือ	ข่าวสารแต่ละชิ้น
N2.1, N3.1	คือ	ข่าวสารต่างๆที่ถูกคัดเลือก
M	คือ	ผู้รับสาร
N 1, N 4	คือ	ข่าวสารที่ไม่ถูกคัดเลือก

จากแบบจำลองนายประตูข่าวสารของ White แสดงให้เห็นว่า แหล่งที่มาของข่าวสารหรือแหล่งข่าว (News Source) จะส่งข่าวสารเรื่องราวต่างๆมากมายหลายชิ้น มายังหนังสือพิมพ์บรรณาธิการ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้กลั่นกรองข่าวสาร หรือนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) จะทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้น เพื่อนำมาตีพิมพ์และข่าวที่ไม่ถูกคัดเลือกจะถูกตัดทิ้งไป ซึ่งข่าวสารที่ถูกคัดเลือกนี้ อาจถูกตัดแบ่งให้เหมาะสมกับเวลา เนื้อที่ หรือลักษณะสื่อ เพื่อส่งไปยังประชาชนผู้อ่าน (พีระ จิโรภณ,2529)

แนวคิดนายประตูข่าวสารเป็นการชี้ให้เห็นว่า ผู้เฝ้าประตูมีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อการถ่ายทอด โอนย้าย กลั่นกรอง ตัดทอน เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือแปลความหมายข่าวต่อข่าวสารหรือภาพข่าวใดๆ ซึ่งผู้เฝ้าประตูภาพข่าวนั้นมี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับแรก คือ ช่างภาพผู้เปิดประตูข่าวสารด้วยการถ่ายทอดออกมาเป็นภาพข่าว และระดับที่สอง คือ ผู้คัดเลือกภาพข่าว เช่น บรรณาธิการข่าว บรรณาธิการภาพ ที่เป็นผู้กลั่นกรองภาพข่าวที่จะตีพิมพ์ ซึ่งแม้ช่างภาพจะไม่มีสิทธิ์ในการตัดสินใจนำภาพลงตีพิมพ์ แต่การเลือกถ่ายภาพนั้นก็ส่งผลต่อภาพข่าวที่นำมาลงตีพิมพ์ได้มากเช่นกัน

ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ นำแนวคิดนายประตูข่าวสารมาใช้ในการวิเคราะห์และตีความผลการวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นฐานทางวิชาชีพของช่างภาพ อันจะแสดงให้เห็นว่า ช่างภาพมีมาตรฐานทางวิชาชีพที่เหมาะสมสำหรับการเป็นนายประตูข่าวสารเพียงใด

แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก

คำว่า "จิตสำนึก" หรือ "ความสำนึก" ที่นำมาใช้ในภาษาไทยนั้น โดยทั่วไปเป็นคำที่ใช้แทนคำว่า conciousness ซึ่งทั้งสองคำนี้ เมื่อพิจารณาลักษณะการใช้แล้ว จะให้ความหมายที่ใกล้เคียงกัน (ประเสริฐ กิตติรัตน์ตระกูล,2532)

ความหมายของคำว่า "จิตสำนึก" มีการให้คำอธิบายกันอย่างกว้างขวาง ดังเช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530:232) ให้ความหมายจิตสำนึกไว้ว่าเป็นภาวะทางจิตตื่นและรู้ตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสได้ด้วยกาย

Oxford Advanced Learner's Dictionary (1995 : 244) อธิบายความหมายคำว่า "conscious" และ "consciousness" ไว้ว่าคือ ความตระหนักหรือความเอาใจใส่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกที่จริงจั่งเป็นพิเศษต่อสิ่งที่บุคคลนั้นสนใจ โดยความคิดหรือความรู้สึกต่างๆเหล่านั้น ถูกควบคุมด้วยตนเอง

Koffa (1948, อ้างถึงใน นิภา สุขพิทักษ์,2536) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกว่า หมายถึง สภาวะจิตที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดและความปรารถนาต่างๆ จิตสำนึกเกิดจากการรับรู้ที่มีความหมายเหมือนกับคำว่า ความตระหนัก(awareness)

Freire (1973) ให้ความหมายของคำว่าจิตสำนึก ไว้ว่า จิตสำนึกของมนุษย์ไม่ได้มีความหมายแต่ในเชิงจิตวิทยาเท่านั้น แต่ยังมีความหมายที่ลึกซึ้งในเชิงปรัชญาว่า เป็นความรู้สึกในสิ่งที่เป็นสัจจการ สิ่งที่เป็นภาวะที่แท้จริงของมนุษย์และสิ่งที่เป็นโลกของมนุษย์ โดยได้แบ่งจิตสำนึก ออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. จิตสำนึกที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง (Intransitive Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนมีความเชื่อในเรื่องโซคกลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์และโชคชะตา
2. จิตสำนึกกึ่งเปลี่ยนแปลง (Semi-intransitivity Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนยอมลดค่าตนเอง มีความคิดที่ไม่เชื่อมั่นในตนเอง รับค่านิยมที่มีถ่ายทอดมาอย่างเต็มที่ จะมีการใช้ความรุนแรงและอารมณ์ในการตัดสินใจปัญหา
3. จิตสำนึกเปลี่ยนแปลงที่ไร้เดียงสา (Native-transitivity Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เริ่มตระหนักเห็นปัญหาสังคมของตน เริ่มมีการประท้วงวิพากษ์วิจารณ์ แต่มักจะถูกปลุกกระดมให้เป็นเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคคลยังไม่เข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆของสังคม และยังไม่ชัดเจนในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ปรากฏการณ์นั้นๆ
4. จิตสำนึกขั้นวิพากษ์วิจารณ์ (Critical Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนมีการคิดใคร่ครวญ วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่างๆในสังคมอย่างลึกซึ้ง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับฟังผู้อื่น และไม่หลีกเลี่ยงภาระหน้าที่ของตนเอง

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมือง หรือ มาร์กซิสต์ ให้ความหมายจิตสำนึกว่าเป็น สภาวะทางจิตที่รู้ตัวว่าความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเองกำลังรับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นตนเองหรือชนชั้นอื่น (กาญจนา แก้วเทพ,2527)

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยมหิดล,บัณฑิตวิทยาลัย,2541: 6) กล่าวถึงจิตสำนึกไว้ว่า จิตสำนึกหรือระบบความคิด เป็นผลผลิตของสังคมที่ถูกกำหนดโดยกลไกทางการเมืองและปัจจัยการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม รองรับการดำรงอยู่ของมนุษย์

Lukaes (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ,2527) แบ่งจิตสำนึกออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. จิตสำนึกเฉพาะหน้า (immediate consciousness) เช่น ความต้องการทางเศรษฐกิจ
2. จิตสำนึกในชนชั้น (class consciousness) เช่น จิตสำนึกทางการเมือง เป็นการมองเห็นภารกิจทางประวัติศาสตร์ของชนชั้นตน

3. จิตสำนึกทางทฤษฎี (theoretical consciousness) ได้แก่ การเกิดความตระหนักว่าการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งสังคมเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติทุกหมู่เหล่า และจิตสำนึกชนิดนี้จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นอุดมการณ์(ideology)ซึ่งเป็นความรู้สึกและความพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติการณ์มีส่วนร่วม กับสังคม

ศักดิ์ สุนทรเสณี (2531) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่า เป็นมิติ (dimensions) ด้านหนึ่งของเจตคติ (attitude) ซึ่งตามมิตินี้จะถูกมองว่า เจตคตินั้นอยู่ในภาวะจิตสำนึกหรือจิตไร้สำนึก หรืออยู่ในสำนึกบางส่วนหรือไม่อย่างไร จึงอาจกล่าวได้ว่า จิตสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของความรู้ทางจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนการเกิดพฤติกรรม โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ การรู้ (cognitive) ความรู้สึกทางจิตใจ(affective) และพฤติกรรม (behavior) ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของเจตคติ ที่มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบทางการรู้ (Cognitive Component)

เป็นเรื่องของการรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นการรับรู้เกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ต่างๆว่า รู้สิ่งต่างๆดังกล่าวนั้นได้อย่างไร รู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ทางบวกหรือทางลบ ซึ่งจะก่อให้เกิดเจตคติขึ้น ถ้าเรารู้สิ่งหนึ่งในทางที่ดี เราก็จะมีเจตคติต่อสิ่งนั้นในทางที่ดี และถ้ารู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ไม่ดี ก็จะมีเจตคติในทางไม่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย ถ้าเราไม่รู้จักสิ่งใด เจตคติก็น่าจะไม่เกิดขึ้น

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component or Feeling Component)

เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งถูกเร้าขึ้นจากการรู้นั้น และความรู้สึกนี้ทำให้เกิดเจตคติในทางใดทางหนึ่ง คือ ชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก

3. องค์ประกอบทางด้านแนวโน้มในเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ (Action Tendency Component of Behavioral Component)

เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นๆ ในทางใดทางหนึ่ง คือ พร้อมที่จะสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ หรือในทางทำลายขัดขวาง ต่อสู้ เป็นต้น

จากความหมายของจิตสำนึกที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าเป็นการให้ความหมายในเชิงจิตวิทยา ซึ่งเป็นหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายสภาวะทางจิตใจของมนุษย์ที่มีองค์ประกอบด้านการรู้ (cognitive) ความรู้สึกทางจิตใจ (affective) และพฤติกรรม (behavior) ในขณะที่จิตสำนึกในความหมายเชิงสังคมศาสตร์ที่นำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ จะให้ความหมายในทางที่เป็นการอธิบายถึง สภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็น ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เมื่อประมวลความหมายของจิตสำนึกทั้งในเชิงจิตวิทยา และเชิงสังคมศาสตร์ และแนวคิดทางวารสารศาสตร์ สรุปได้ว่า จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ หมายถึง สภาวะที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับวิชาชีพวารสารศาสตร์ มีความคิดเห็นในทางบวกต่อความเป็นนักวารสารศาสตร์ และมีการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับหลักการทางวารสารศาสตร์

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาจิตสำนึกเฉพาะด้านความคิดเห็นหรือความรู้สึกทางใจ (affective) ที่มีต่อความเป็นนักวารสารศาสตร์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาวะที่บุคคลมีความรู้สึกทางจิตใจที่สอดคล้องกับแนวคิดทางวารสารศาสตร์ โดยมองเห็นว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของวิชาชีพที่ต้องสื่อข้อมูลข่าวสารสู่มวลชนอย่างมีความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม พร้อมทั้งมีความคิดเห็นว่าจะเป็นนักวารสารศาสตร์ที่ดี

นอกจากนั้นยังเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกกับสถาบันทางสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือหนังสือพิมพ์ มีหลักการพื้นฐานว่า ในขณะที่แรกเริ่มนั้น โครงสร้างและสถาบันทางสังคมเป็นตัวให้กำเนิดกับจิตสำนึกของบุคคลนั้น และในขั้นต่อมาก็เป็นจิตสำนึกของมนุษย์นี้ที่ย้อนกลับไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและสถาบันสังคม โดยที่ถือว่า มนุษย์มีฐานะทั้ง passive และ active ในเวลาเดียวกัน ต่อโครงสร้างและสถาบันทางสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2527 : 65)

กล่าวได้ว่า จิตสำนึกกับหนังสือพิมพ์ จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เริ่มจากวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เป็นผู้ให้กำเนิดจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์แก่ช่างภาพหนังสือพิมพ์ และจิตสำนึกของช่างภาพก็ได้ย้อนกลับไปเปลี่ยนแปลงสถาบันหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ หากช่างภาพมีจิตสำนึกทางวารสาร

ศาสตร์ในระดับที่ดีมากเพียงใด ก็จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีของหนังสือพิมพ์มากขึ้น
เพียงนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

ในวงการหนังสือพิมพ์ ย่อมถือว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่มีความมากที่สุด เพราะ
ถือว่าหนังสือพิมพ์เป็นปากเสียงแทนประชาชนส่วนรวม แต่ก็มีปัญหาว่า ถ้าใช้เสรีภาพผิดทาง หรือ
บิดผันข้อเท็จจริง จะเป็นการสมควรให้มีเสรีภาพอีกต่อไปหรือไม่ ในทางหนังสือพิมพ์จึงหมายถึง
เสรีภาพที่มีความรับผิดชอบกำกับ หรือที่เรียกว่ามี "จริยธรรม" (เสถียร พันธรังษี, 2515:37)

ถึงอย่างไรก็ตาม การดำเนินการของหนังสือพิมพ์จะเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ และ
สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง จำต้องมีเสรีภาพเป็นบรรทัดฐาน ซึ่งนัก
นิติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ที่สำคัญมี 4 ประการ คือ
(Wiggins, 1956 อ้างถึงใน วรวิทย์ ฤทธิพิศ, 2538)

1. เสรีภาพในข่าวสาร (Freedom of Information)

ข่าวสารถือเป็นเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ที่มีความสำคัญในการรายงานข่าวมากที่สุด และ
ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าประชาชนมีสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่งคือ สิทธิที่จะรับรู้ (Right to Know)
รับทราบเรื่องราวต่างๆในสังคม หนังสือพิมพ์ในฐานะเป็นสื่อกลางเสนอข้อมูลข่าวสาร จำเป็นต้อง
แสวงหาข้อมูลข่าวสาร เพื่อรายงานให้ประชาชนได้ทราบ อันสนองต่อสิทธิที่จะรับรู้ของประชาชน
ดังนั้นเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารจึงมีความสำคัญต่อกิจการหนังสือพิมพ์ และประชาชนใน
การเสนอและรับรู้ข่าวสาร

2. เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing)

ขั้นตอนในการดำเนินการพิมพ์ เพื่อนำออกเผยแพร่ต่อประชาชนต่อไปนั้น ต้องให้หนังสือ
พิมพ์มีเสรีภาพในการพิมพ์ได้โดยปราศจากการจำกัดก่อน (prior restraint) หรือการเซ็นเซอร์
(censorship) คือเสรีภาพในการพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชน จะต้องกระทำได้โดยปล่อยให้
ให้มีการตีพิมพ์ เผยแพร่เรื่องราวข่าวสารได้ก่อน หากการตีพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารนั้นผิดกฎหมาย
หรืออาจก่อความเสียหายกระทบกระเทือนต่อส่วนรวมแล้ว ก็เป็นเรื่องที่จะดำเนินการฟ้องร้องต่อ
สื่อมวลชนในภายหลัง การจำกัดก่อน หรือการตรวจข่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่ภายใต้พฤติการณ์
พิเศษบางประการ เช่น ในระหว่างสงคราม รัฐบาลมีอำนาจกระทำการเพื่อรักษาความลับทางราช
การทหาร โดยการตรวจข่าวได้ เป็นต้น

3. เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize)

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในฐานะผู้คอยควบคุมสอดส่องดูแลการปฏิบัติงานของรัฐบาล ถือว่ามีความสำคัญยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์สามารถดำเนินการได้ โดยการเสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์ รายงานให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับข้าราชการประจำและนักการเมือง และการที่จะให้การควบคุมสอดส่องนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อเปิดโอกาสให้มีการเสนอข่าว วิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างกว้างขวางเสรี

4. เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก (Freedom of Dissemination)

นับเป็นเสรีภาพที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่หนังสือพิมพ์ไม่ควรมองข้าม เพราะแม้หนังสือพิมพ์จะได้รับเสรีภาพทั้ง 3 ประการข้างต้นโดยครบถ้วน แต่ถ้าขาดเสียซึ่งเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก อันเป็นหลักประกันในการรักษากระแสการไหลของข่าวสารให้เป็นไปอย่างอิสระและต่อเนื่อง เสรีภาพทั้ง 3 ประการข้างต้นย่อมไร้ความหมาย หากกล่าวถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ย่อมรวมสิทธิในการที่จะจำหน่ายจ่ายแจกสิ่งพิมพ์ โดยปราศจากการเข้าควบคุมแทรกแซงอย่างไม่ถูกต้องจากรัฐบาลด้วย

แม้ว่าหนังสือพิมพ์จะมีเสรีภาพในหลายด้าน แต่ก็ควรเป็น "เสรีภาพที่มีขอบเขต" ดังที่ Blackstone (อ้างถึงใน เกษม ศิริสัมพันธ์ 2513:40) อดีตประธานศาลสูงของอังกฤษ เคยกล่าวไว้ถึงเมื่อศรภาพของหนังสือพิมพ์เป็นลักษณะสำคัญของรัฐที่เสรีก็ตาม แต่หลักการดังกล่าวเพียงกำหนดมิให้มีการหวงห้ามล่วงหน้าก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่ แต่มิได้กำหนดว่าจะพ้นจากความรับผิดชอบทางอาญาในเมื่อได้ตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว เสรีชนทุกคนย่อมมีสิทธิอย่างแน่นอนที่แสดงความรู้สึกของตนให้ปรากฏแก่สาธารณชน การกีดกันสิทธิดังกล่าวย่อมเป็นการทำลายเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ แต่ถ้าเขาตีพิมพ์เผยแพร่สิ่งที่ไม่บังควร มีเจตนาร้ายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย บุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบในผลต่างๆของความบาปของตน ฉะนั้นเจตนาของบุคคลยังเป็นเสรี แต่การใช้เจตนาอันเสรีไปในทางที่ผิดเท่านั้น ที่จะต้องรับโทษตามกฎหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นกลางของหนังสือพิมพ์

หากเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่ถือกำเนิดและคงอยู่คู่สถาบันแห่งนี้มาโดยตลอด แล้วความเป็นกลางของหนังสือพิมพ์มีอยู่จริงหรือไม่ในโลก เป็นคำถามที่แม้แต่ในแวดวงหนังสือ

พิมพ์เองยังต้องซื่อสัตย์และเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ เนื่องจากมีองค์ประกอบหรือเงื่อนไขมากมายที่ทำให้หนังสือพิมพ์เก็บสิ่งนี้ไว้เป็นอุดมคติและปฏิบัติอย่างตรงกันข้ามเสมอในความเป็นจริง

สุกัญญา สุตบรรทัด (2540) ให้ความหมายของความเป็นกลางหรือการรายงานข่าวแบบภววิสัยของหนังสือพิมพ์ (Objective Reporting) ไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ความเป็นกลางที่ขึ้นอยู่กับคน หรือ “เจ้าตัว” เป็นสำคัญหรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นกลางแบบเข้าข้างตัวเอง หรือ objective แบบ subjective กล่าวคือ ความเป็นกลางของนาย ก. อาจไม่เท่ากับความเป็นกลางของนาย ข. อะไรที่ตรงกับใจผู้ใด ผู้นั้นก็จะได้ว่าเป็นความเป็นกลาง ซึ่ง อริสโตเติล (Aristotle) พูดถึงความเป็นกลางในเชิงดุลยภาพ เรียกทฤษฎีของอริสโตเติลว่า “กฎทองแห่งทางสายกลาง” (Aristotle's Golden Means) โดยกล่าวว่ามองความเป็นกลางในเชิงตัวเลขไม่ได้ แต่ต้องมองในมิติของ “สิ่งที่เกิน” (excess) และสิ่งที่ขาด (defect) ความเป็นกลางจะอยู่ตรงกลางระหว่างสองจุดนี้

2. การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (neutrality หรือ impartiality) หมายความว่า สื่อมวลชนต้องแสดงให้เห็นโดยเด่นชัดว่า ตนไม่สังกัดกลุ่ม หรือพรรคการเมือง หรือกลุ่มองค์กรทางธุรกิจใด ตรงนี้ทำให้การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดครอบคลุมไปถึงการให้ความยุติธรรมต่อทุกฝ่ายด้วย และหมายรวมไปถึงคุณธรรมข้ออื่นๆ ด้วย เช่น จะต้องมีความรอบคอบ มีความรู้จักประมาณ มีความกล้าหาญที่จะเสนอเรื่องราวที่จำเป็นจะต้องเสี่ยงอันตรายจากการซุกคืบ นั่นหมายความว่า การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หรือความเป็นกลาง จำเป็นต้องสัมพันธ์กับคุณธรรมอื่น เช่น ความซื่อสัตย์ (honesty) ความถูกต้อง (accuracy) ความยุติธรรม (justice) ซึ่งการประสานสอดคล้องดังกล่าวจะเป็นที่มาของความสง่างาม (dignity)

3. วัตถุวิสัย หรือ ภววิสัย หมายถึงการรายงานเหตุการณ์ตามที่เกิดขึ้นจริง ให้ได้บรรดาสาระเป็นจริงโดยครบถ้วนทุกประการทุกแง่มุม เรียกได้ว่า ครบบรรดาสาระ (context) โดยเมื่อการรายงานนั้นเป็นไปดังกล่าวแล้ว ก็อาจจะถือว่ามีความเป็นกลางในการนำเสนอได้

ด้าน เสถียร พันธรั้ง (2515 : 38) กล่าวถึง บทบาททางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ไว้ว่า ควรมีความไม่ลำเอียง หรือ ความไม่มีอคติ แปลตรง ๆ ว่า “ไม่มีอคติ” “ไม่ลำเอียง” ความลำเอียงนั้นมีอยู่ 4 อย่าง คือ ลำเอียงเพราะรัก เรียก ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชัง เรียก

โทสาคติ ลำเอียงเพราะหลง เรียก โมหาคติ ลำเอียงเพราะกลัว เรียก ภยากติ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ทางพุทธศาสนาสอนโดยตรงอยู่แล้ว

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นทางการ นับเป็นบทบาทหน้าที่ด้านหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ส่วนบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ในระบอบประชาธิปไตย คือ บทบาทของการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (Informer) บทบาทของการเป็นนายทวาร (Gate Keeper) บทบาทของการเป็น "สุนัขเฝ้ายาม" (Watchdog) และบทบาทของการเป็นผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ให้แก่สาธารณชน (Ombudsman)

บทบาทการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (Informer)

บทบาทนี้ของนักหนังสือพิมพ์นั้น ไม่ใช่เป็นเพียงแต่รายงานเรื่องราวเหตุการณ์เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นตนเท่านั้น แต่ยังต้องออกไปค้นหาข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ซึ่งเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในชาติ เพื่อนำมาอธิบาย (Explain) และแปลความหมาย (Interpret) เหตุการณ์ที่เป็นข่าวนั้น เพื่อให้ข้อเท็จจริงเหล่านั้นเป็นตัวกระตุ้นให้สาธารณชนสามารถสร้างความคิดเห็น (opinion) และแก้ปัญหาได้ ช่างภาพในฐานะผู้แจ้งข่าวสารด้วยภาพ มีบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในทุกแง่มุม และสะท้อนให้ผู้ดูภาพเกิดความคิดหรือความรู้สึกในทางสร้างสรรค์ได้

บทบาทการเป็น "นายทวาร" (Gate Keeper)

เนื่องจากการส่งข่าวสารต่าง ๆ นั้น จะต้องผ่านสื่อ (Channels) ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ก็ตาม ซึ่งสื่อเหล่านี้จะมีบุคคลที่ทำหน้าที่เสมือน "นายทวาร" (Gate Keeper) คอยควบคุมเปิดปิดให้หรือมิให้ข่าวนั้นผ่านไปได้ บุคคลที่ทำได้แก่ บรรณาธิการ (Editors) ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Sub-Editors) ผู้สื่อข่าว (Reporter) และช่างภาพ (Photojournalist)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะ มี "นายทวาร" ก็คนที่ได้ "จับ" ข่าวหรือภาพข่าวนั้นก่อนที่จะตีพิมพ์ ออกสู่สายตาของสาธารณชน แต่คนที่มีอิทธิพลต่อเนื้อหาของข่าวมากที่สุดคือ ผู้สื่อข่าว และคนที่มียุทธิพลต่อภาพข่าวแต่ละภาพมากที่สุดก็คือช่างภาพ ทั้งนี้เพราะในการสื่อข่าวแต่ละครั้งนั้น ผู้สื่อข่าวและช่างภาพจะเป็นผู้ตัดสินใจในขั้นแรกว่าจะเลือกถ่ายทอดข่าวสารออกมาอย่างไร

บทบาทการเป็น "สุนัขเฝ้ายาม" (Watchdog)

ในสังคมประชาธิปไตยนั้น ประชาชนที่ได้รับแจ้งข่าวสารต่างๆ โดยเฉพาะข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และตรงไปตรงมา เป็นเรื่องที่จะต้องระบบการปกครองอย่างยิ่ง และในการทำหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์นั้น ดูเหมือนจะไม่มีบทบาทใดที่มีความสำคัญเหมือนบทบาทการเป็น "สุนัขเฝ้ายาม" ที่คอยจับจ้อง ฝ้าดู การปฏิบัติงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เลย

บทบาทของการทำงานรับใช้ผู้อยู่ใต้ปกครอง (To Serve the Governed) นั้น นักหนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่สนองสิทธิในการรับรู้ (Right to Know) ข่าวสารต่างๆของประชาชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ประชาคมดี (Create Public Opinion) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สาธารณชนจะใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจปกครองตัวเองต่อไป

บทบาทการเป็นเจ้าหน้าที่รับเรื่องราວร้องทุกข์ (Ombudsman)

การที่นักหนังสือพิมพ์ได้รับการยกย่องจากสาธารณชนให้เป็น "ฐานันดรที่ 4" (The Forth Estate) นั้น สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากเจตนารมณ์ของประชาชนที่จะมอบหมายให้นักหนังสือพิมพ์เป็นตัวแทน เป็นหูเป็นตา และเป็นปากเสียงแทน ด้วยการเสนอข่าวสารประจำวัน อธิบายการปฏิบัติงานของรัฐบาล และเปิดโปง (Expose) การกระทำนอกกฎหมาย (illegal) และอยุติธรรม (unjust) ของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อประชาชนบางกลุ่มบางคน ให้สาธารณชนได้รับรู้ บทบาทนี้จึงนับเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งอีกบทบาทหนึ่งของนักหนังสือพิมพ์ และจะเป็นบทบาทที่ทรงอิทธิพลด้วย หากนักหนังสือพิมพ์ปฏิบัติหน้าที่ที่สามารถบำบัดทุกข์ให้ผู้เดือดร้อนด้วยความรับผิดชอบ (Responsibility) และอย่างมีประสิทธิภาพ (effectively)

ด้าน McQuail (1983:79) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่หลักของสื่อมวลชน ดังนี้

1. การให้ข่าวสาร (Information) ถือเป็นหน้าที่หลักของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมภายในประเทศและทั่วโลก อีกทั้งมีหน้าที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่างๆของกระแสอำนาจทางการเมือง ตลอดจนมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดการปรับตัวและสร้างความก้าวหน้าต่างๆของสังคม

2. การประสานสัมพันธ์ (Correlation) ส่วนต่างๆในสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ โดยการทำหน้าที่อธิบาย แปลความหมาย แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนแนะนำ

เสนอแนะแนวทางปฏิบัติต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงการมีส่วนร่วมในการขัดเกลาสังคม การประสานกิจกรรมต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน การสร้างความปรองดองทางความคิด และมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบของสังคม เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสถานภาพต่างๆ ของสังคม

3. ความต่อเนื่อง ความต่อเนื่อง(Continuity) โดยสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการพยายามแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมหลัก (Domain Culture) และวัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ตลอดจนมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ที่กำลังก่อตัวขึ้น และยังมีหน้าที่ในการบำรุงรักษาและธำรงไว้ซึ่งค่านิยมพื้นฐานของบุคคลทั่วไปด้วย

4. ความบันเทิง(Entertainment) สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการให้ความบันเทิง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน รวมทั้งนำเสนอวิธีการผ่อนคลาย เพื่อลดความตึงเครียดทางสังคม

5. การรณรงค์ต่างๆ (Mobilization) คือ การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่างๆ อันเป็นเป้าหมายหลักของสังคม ได้แก่ การรณรงค์ด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การจ้างงาน และศาสนา เพื่อวัตถุประสงค์ของส่วนรวม

แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

ในการปฏิบัติหน้าที่นักหนังสือพิมพ์ที่ตีรับใช้สังคมอย่างถูกต้องเที่ยงธรรมตามบทบาทดังกล่าวแล้ว นักหนังสือพิมพ์ยังต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อ่าน ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อ 3 ทางพร้อม ๆ กัน คือ รับผิดชอบต่อทนายความ รับผิดชอบต่อจริยธรรม และรับผิดชอบต่อสังคม

1. ความรับผิดชอบต่อทนายความ

ในฐานะที่เป็น “นายทวารด่านแรก” ของหนังสือพิมพ์ ช่างภาพจะต้องรับผิดชอบต่อกฎหมายฉบับต่างๆ เท่าๆ กับที่ นายทวารอื่นๆ ไม่ว่าจะ เป็น เจ้าของ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา และผู้อ่าน จะต้องรับผิดชอบต่อเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการหมิ่นประมาท และการละเมิดอื่นๆ ดังนั้นในการสื่อข่าวจึงควรระมัดระวังการใช้ถ้อยคำในการบรรยายได้ภาพ และรายละเอียดของภาพข่าวที่นำเสนอ เพราะอาจทำให้ช่างภาพและหนังสือพิมพ์ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีทางกฎหมายได้

2. ความรับผิดชอบทางจริยธรรม

ภาพข่าวบางข่าว แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่าตามกฎหมายแล้ว ช่างภาพหนังสือพิมพ์มีสิทธิ และเสรีภาพที่จะถ่ายภาพและตีพิมพ์เผยแพร่เพื่อสนองสิทธิในการรับรู้ของผู้อ่านได้ก็ตาม ทว่าภาพข่าวบางภาพเหล่านั้น เมื่อได้รายงานไปสู่ผู้อ่านก็จะก่อให้เกิดคำวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมตามมาด้วยได้ ซึ่งได้แก่

-ความเหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าว ภาพข่าวบางภาพอาจส่งผลเสียต่อผู้ตกเป็นข่าวได้ แม้จะเป็นที่สนใจของผู้อ่าน ช่างภาพจะต้องใช้สำนึกอันละเอียดอ่อนซึ่งนำหนักให้ตีระหว่างสิทธิในการรับรู้ของประชาชนกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อบุคคล หรือสังคม หรือความเสียหายเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ หากภาพข่าวนั้นถูกเปิดเผยออกไป

-วิธีการที่ช่างภาพใช้ในการหาข่าว ภาพข่าวบางภาพแม้ว่าจะมีคุณค่าทางข่าวสูง ควรที่จะให้ประชาชนได้รับรู้ก็ตาม ทว่าวิธีการที่จะได้มาซึ่งภาพข่าว อาทิ การบุกรุก การใช้กลโกง การดักฟัง และวิธีการที่ไม่ยุติธรรมบางอย่าง เป็นเรื่องที่กระทบต่อจริยธรรมในกาปฏิบัติงานของช่างภาพอย่างยิ่ง

-อคติส่วนตัวของช่างภาพ ความเชื่อมั่นส่วนตัวของช่างภาพ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อมั่นทางเชื้อชาติ ศาสนา ลัทธิการเมือง และความรู้สึกส่วนตัวอื่นๆ เป็นเรื่องที่ช่างภาพต้องใช้สำนึกในจิตใจแยกแยะให้ออกจากการถ่ายทอดภาพข่าวอย่างเด็ดขาด

-การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy)

ในการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบทางจริยธรรมในการสื่อข่าวนั้น มีหลักการที่ช่างภาพควรยึดถือคือ ควรรายงานข่าวอย่างยุติธรรม (Fairness) อย่างถูกต้อง (Accuracy) อย่างสมบูรณ์พร้อม (Completeness) และอย่างเหมาะสม (Temperance)

3. ความรับผิดชอบทางสังคม

นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ซึ่งก็รวมถึงช่างภาพด้วยนั้น มักจะได้รับความศรัทธา และไว้วางใจจากสาธารณชนและผู้อ่านอยู่ไม่น้อย ซึ่งความเชื่อมั่นศรัทธาและไว้วางใจนี้เองที่ทำให้นักหนังสือพิมพ์สามารถสร้างอิทธิพล (influence) ขึ้นในจิตใจของสาธารณชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ นักหนังสือพิมพ์บางคนมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ ต่อผู้นำรัฐบาล สามารถกระตุ้นให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการหรือไม่ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งศรัทธาและอิทธิพลเหล่านี้ นักหนังสือพิมพ์จะต้องนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

จากความรับผิดชอบทั้งสามทาง กล่าวได้ว่าช่างภาพหนังสือพิมพ์ ในฐานะนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง มีโอกาสเลยความรับผิดชอบทางใดทางหนึ่งได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรับผิดชอบทางจริยธรรมที่มักถูกละเลยจนเป็นปัญหาภาพข่าวที่มีลักษณะหมิ่นเหม่ทางจริยธรรมอยู่บ่อยครั้ง

แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ที่แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจ (cognitive) ความคิดเห็นหรือความรู้สึกทางใจ (affective) และการกระทำหรือการปฏิบัติตน (behavior) ที่ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะด้านความคิดเห็นหรือความรู้สึกทางใจ (affective) โดยศึกษาจิตสำนึกเกี่ยวกับสาระสำคัญของวารสารศาสตร์ ในเรื่องเสรีภาพ ความเป็นกลาง บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์ เพื่อนำไปใช้วางกรอบการวัดระดับจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ของช่างภาพหนังสือพิมพ์ เพราะเป็นข้อมูลที่สามารถใช้วัดได้อย่างละเอียดและชัดเจน ทั้งยังครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัดอย่างถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ทั้งนี้ยังสามารถนำมาอธิบายผลการวิจัยในส่วนจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และความสัมพันธ์ของจิตสำนึกกับปัจจัยส่วนบุคคล พื้นฐานทางวิชาชีพ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของภาพข่าว

ภาพข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ มีความสำคัญและมีประโยชน์หลายประการ เพราะภาพสามารถบอกรายละเอียดของเรื่องราวได้มากกว่าการบรรยายด้วยคำพูด นอกจากนั้นภาพข่าวยังมีความสำคัญต่อการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์อีกมาก ดังที่ สนั่น ปัทมะทิน (2529) กล่าวถึงความสำคัญของการใช้ภาพข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ไว้ว่า

1. เพราะภาพข่าวเพิ่มความสวยงามให้แก่หนังสือพิมพ์ ชวนให้คนซื้อ
2. เพราะภาพข่าวทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในหนังสือพิมพ์มากยิ่งขึ้น แม้ว่าผู้อ่านอาจไม่รู้หนังสือก็ตาม
3. เพราะภาพข่าวเพิ่มความหมายให้แก่ตัวหนังสือในหนังสือพิมพ์ ทำให้รู้เรื่องราวโดยละเอียดมากยิ่งขึ้น
4. เพราะภาพข่าวทำให้ผู้อ่านได้ทราบข่าวสาร และเรื่องราวต่างๆ ที่ถ่ายทอดด้วยภาพ

ด้าน มาลี บุญศิริพันธ์ (2531) กล่าวว่า ภาพข่าวจะแตกต่างจากภาพถ่ายทั่วไป โดยภาพข่าวจะมีองค์ประกอบของข่าว สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน ช่างภาพข่าวจำเป็นต้องถ่ายภาพที่มีคุณค่าของความเป็นข่าว ซึ่งภาพข่าวควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. ภาพข่าวควรมีองค์ประกอบของความน่าสนใจ
2. ภาพข่าวต้องมีคุณภาพและเนื้อหาสมบูรณ์พอที่จะบอกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ให้ผู้อ่านเข้าใจได้
3. ภาพข่าวต้องสื่อความหมายในเรื่องที่ต้องการจะสื่ออย่างชัดเจน
4. ภาพข่าวควรจะตอบคำถามให้แก่ผู้อ่านได้ เหมือนกับได้อ่านความนำของข่าวหนึ่งข่าว คือ ใคร ? ทำอะไร ? ที่ไหน ? อย่างไร ? ทำไม ?
5. ภาพข่าวควรมีคุณภาพดีพอสำหรับใช้กับระบบพิมพ์ กล่าวคือ กระบวนการทางเทคนิคในการผลิต สามารถเก็บรายละเอียดของเรื่องได้ทั้งหมด จึงต้องมีความคมชัด และสื่อเรื่องราวได้ทุกอย่างครบถ้วน

ส่วน กมล ฉายาวัฒน์ (2530) อธิบายว่า ภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์หรือภาพข่าวที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับตัวหนังสือที่นำเสนอในรูปของเนื้อหาข่าว ในฐานะที่ภาพถ่ายเป็นสื่อหรือสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายโดยเฉพาะการสื่อสารประเภทใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ภาพที่มีคุณค่า

ทางวารสารศาสตร์ให้ความรู้ให้เรื่องราวได้โดยตรงหรือช่วยเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกับเรื่องราวที่เป็นข้อความ ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน อีกทั้งยังช่วยสร้างความรู้สึกรู้สึกได้ดีและเพิ่มความสวยงามให้หน้าหนังสือด้วย

ภาพข่าวจะมีความสำคัญต่อการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์มากน้อยเพียงไร นอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับคุณสมบัติสำคัญของภาพข่าว 2 ประการ คือ (สุภาณี กอสุวรรณศิริ, 2534)

คุณสมบัติเชิงวารสารศาสตร์ ได้แก่ คุณสมบัติของภาพข่าวตามคุณค่าของความเป็นข่าว (newsworthiness) ประกอบด้วย

1. เป็นภาพที่เรียกร้องความสนใจได้ทันที
2. เป็นภาพที่มีความสด ทันต่อเหตุการณ์ (Timeliness)
3. เป็นภาพที่มีความเด่น (Prominence) เช่น บุคคลเด่น สถานที่เด่น
4. เป็นภาพที่แสดงในสิ่งที่ไม่คาดคิด (Unusualness and Oddity)
5. เป็นภาพที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ (Human Interest)
6. เป็นภาพที่แสดงถึงสิ่งที่ขัดแย้ง (Conflict)
7. เป็นภาพที่แสดงถึงผลกระทบกระเทือน (Consequence) ต่อสื่อมวลชน
8. เป็นภาพที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางวิชาการ (Progress)
9. เป็นภาพที่มีองค์ประกอบเกี่ยวกับเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง (Sex)
10. เป็นภาพที่สื่อความหมายได้ตรงกับเนื้อข่าว

คุณสมบัติทางกายภาพ ได้แก่ คุณสมบัติของภาพข่าวในด้านตัวภาพถ่าย ประกอบด้วย

1. เป็นภาพถ่ายที่มีความคมชัด (Sharpness)
2. มีองค์ประกอบภาพดี (Composition) สวยงามน่าสนใจ
3. ถ่ายภาพในจังหวะที่ดี จับพลัน ได้บรรยากาศที่ต้องการ (Action)
4. ภาพมีรายละเอียด (Detail) สูง
5. มีสีลดหลั่นที่ดี (Tonality)

กล่าวได้ว่า สาเหตุที่ทำให้ภาพข่าวมีความสำคัญต่อการนำเสนอข่าวสารในหนังสือพิมพ์อย่างสูงนั้น เนื่องจากคุณสมบัติด้านการบอกเรื่องราวได้มากมายโดยผู้ดูภาพไม่จำเป็นต้องรู้หนังสือหรือไม่ต้องอ่านหนังสือก็สามารถรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นด้วยคุณสมบัติทางกายภาพ และคุณสมบัติเชิงวารสารศาสตร์คือคุณค่าข่าว เป็นสิ่งที่ทำให้ภาพข่าวยังมีความน่าสนใจ

และสำคัญมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางกรอบการตัดสินใจถ่ายภาพข่าว และอธิบายการตัดสินใจเชิงจริยธรรมด้านการอิงคุณค่าข่าวของช่างภาพ

แนวคิดการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม

มุมมองที่มีต่อการตัดสินใจในเรื่องต่างๆของแต่ละบุคคล ย่อมแตกต่างกันไป หากแต่การตัดสินใจในแต่ละครั้ง ควรอยู่บนพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการตัดสินใจนั้นสามารถส่งผลกระทบต่อสังคมวงกว้างได้

ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา,2537) กล่าวเกี่ยวกับการตัดสินใจของบุคคลไว้ว่า

ในสังคมไทยเต็มไปด้วยผู้ไม่รู้ความจริง เพราะเราไม่มีวัฒนธรรมใช้ความจริงเป็นฐานของการตัดสินใจต่างๆ แต่ใช้ความรู้สึกและความเห็นเป็นส่วนใหญ่ ความรู้สึกและความเห็นมีฐานต่างกันไปตามบุคคล จึงเห็นตรงกันได้ยาก หากใช้ความจริงก็จะเห็นตรงกันได้ง่าย

การตัดสินใจในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เป็นการตัดสินใจที่มีลักษณะเฉพาะตัว คือ การตัดสินใจส่วนมากใช้ความรวดเร็วและทำในระยะเวลาอันสั้น เป็นการตัดสินใจแบบวันต่อวัน เนื่องจากธุรกิจหนังสือพิมพ์เป็นงานที่ต้องทำแข่งกับเวลา มีการแข่งขันสูงในเรื่องความรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ (ทองอินทร์ วงศ์ไธธร,ถาวร ช่วยประสิทธิ์ และทัศนีย์ จันทร ,2531:264) เพราะฉะนั้นจึงค่อนข้างน่าเป็นห่วงว่าการตัดสินใจนั้นอาจจะส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้อ่านได้ เนื่องจากอาจขาดการพินิจพิเคราะห์หรือพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนและระหว่างการตัดสินใจ

การตัดสินใจโดยใช้ความจริงและความรอบคอบในงานหนังสือพิมพ์ จำเป็นต้องมีกรอบความคิดที่มีเหตุผลอันเหมาะสมเป็นบรรทัดฐาน เป็นการตัดสินใจโดยอยู่บนพื้นฐานของความมีจริยธรรมเป็นหลักที่ยึดถือปฏิบัติ

สุกัญญา สุตบรรทัด (2540) ให้ความหมายเกี่ยวกับการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรมว่า หมายถึง การตัดสินใจที่ชอบด้วยเหตุผล และด้วยมโนสำนึกที่แน่นอนว่า สิ่งที่ตนปฏิบัติลงไปนั้น เป็นสิ่งที่ถูกที่ชอบ

การตัดสินใจจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผ่านกระบวนการ "คิด" เสียก่อน โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย เป็นสังคมของการอภิปรายถกเถียง คนในสังคมแลกเปลี่ยนความเห็นกันเพื่อตัดสินใจเลือกทางที่เห็นว่าดีที่สุดเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ เป็นความเคลื่อนไหวที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ เป็นกิจกรรมที่ดำเนินไปอย่างโปร่งใส และต่อเนื่องไปเรื่อยๆ โดยมีกติกาว่าด้วย "การคิดอย่างมีเหตุผล" (rational thinking) เป็นกรอบ

การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งเพราะแสดงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีจุดเด่นคือการใช้สมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการคิดอย่างมีเหตุผลนั้นสอดคล้องไปกับ "ใจ" หรือจิตวิญญาณ ได้แก่ มโนสำนึกที่ซื่อสัตย์ ไม่หลอกตนเอง มีเจตนารมณ์ที่จะประพฤติปฏิบัติชอบด้วยแล้ว ก็ยังมีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสังคมผู้ที่เจริญแล้ว

ในการตัดสินใจทางวารสารศาสตร์ มีประเด็นมากมายที่จะเข้ามาเป็นส่วนประกอบในการเลือก การเลือกของคนๆหนึ่งอาจจะไม่เป็นที่พอใจของคนอีกคนหนึ่งได้ ดังนั้น บุคคลจึงพึงเลือกอย่างระมัดระวัง ให้สามารถตอบข้อข้องใจให้เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นสากล และวิธีการเลือกของเขานั้น เท่ากับเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นตัวของตัวของนักหนังสือพิมพ์ผู้นั้นด้วย

กล่องของพอตเตอร์ (Potter Box)

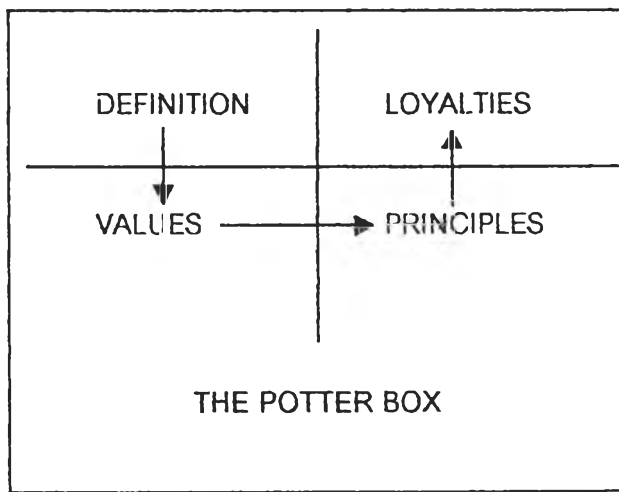
กล่องของพอตเตอร์ คือ กรอบความคิดที่ช่วยให้นักหนังสือพิมพ์ตัดสินใจอย่างมีระบบ และเมื่อมีระบบแล้ว นักหนังสือพิมพ์ก็สามารถนำข้อตัดสินใจไปอธิบายให้ผู้ที่ยังคลงแคลงสงสัย ในการกระทำของเขาได้กระจ่างชัดเจนขึ้น (สุกัญญา สุคบรรทัด, 2540)

ระบบดังกล่าว จะมองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยคิดตามไปตามเงื่อนไขของเวลาและผลกระทบที่เกิดขึ้น ในแต่ละครั้งทีนักหนังสือพิมพ์ตัดสินใจ การตัดสินใจครั้งหนึ่งก็คือการตัดสินใจในรอบที่หนึ่ง เกิดผลดีร้ายอย่างไรก็นำมาใคร่ครวญ มองภาพสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบใหม่ แล้วนำมาตัดสินใจในครั้งที่สอง เป็นการตัดสินใจรอบสอง ทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆอาจจะมีการรอบก็แล้วแต่ว่าสถานการณ์นั้นจะคลายตัวและสิ้นสุดลงเมื่อใด

การคิดเชิงศีลธรรมมีระบบในตัวของมันเอง ก่อนการตัดสินใจของนักหนังสือพิมพ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เขาย่อมมีระบบการตัดสินใจของตัวเองที่อาศัยตัวแปรต่างๆทั้งในด้านค่านิยม และความรู้สึกนึกคิดที่เขามีต่อสังคมและโลกในขณะนั้น และเช่นเดียวกัน ในการพิจารณาว่า นัก

หนังสือพิมพ์ทำผิดหรือทำถูก "กล่องของพอตเตอร์" จะช่วยในการทำความเข้าใจได้อย่างชัดเจนขึ้น

ดร.ราล์ฟ พอตเตอร์ (Ralph Potter) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้เขียนแผนผังของการตัดสินใจขึ้น เป็นแผนผังเชิงวิเคราะห์ทางจิตวิทยา ออกมาเป็นมิติ 4 มิติด้วยกัน ดังนี้

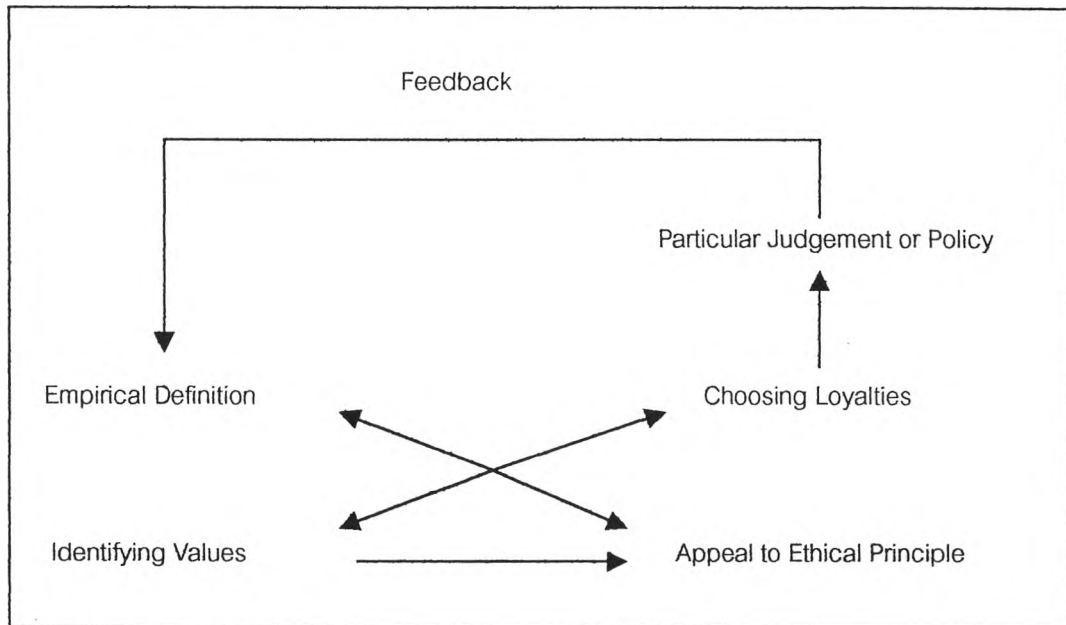

ภาพที่ 2 แผนผังการตัดสินใจตามแนวคิดกล่องของพอตเตอร์

ระบบของการตัดสินใจเริ่มต้นตั้งแต่ การแสวงหาหลักฐานเบื้องต้น แล้วสร้างโมเดลที่เชื่อมโยงจุดต่างๆ ในระบบเข้าด้วยกัน ระบุว่าสถานการณ์ (situation) ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร จะใช้ค่านิยม (values) อะไรมาตัดสินใจ จากนั้นก็เลือกหลักการ (principles) ไດหลักการหนึ่ง และเลือกว่าเราจะทำเพื่อใคร (loyalties) นี่คืระบบของการตัดสินใจของแต่ละคน ซึ่งต้องยอมรับว่าจะต้องแตกต่างกันไป

การเคลื่อนย้ายจากมิติหนึ่งไปสู่อีกมิติหนึ่ง จะทำให้มองเห็นระบบการคิดชัดเจนขึ้น ในขณะเดียวกัน ถ้ามองเห็นว่ามิติไหนที่มีปัญหาจะพิจารณามิตินั้นให้ลึกซึ้งมากขึ้นเพียงมิติเดียว

สำหรับ Potter Box นี้ เมื่อสื่อมวลชนนำไปใช้ จะต้องใช้อย่างซื่อสัตย์และเอาจริงเอาจัง และจะต้องมองว่า มิติทั้งสี่นี้เป็นวงกลมและเชื่อมโยงเข้าหากันและกัน และเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

ภาพที่ 3 แผนผังแสดงรายละเอียดการตัดสินใจตามแนวคิดกล่องของพอดเดอร์

โมเดลนี้สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นระบบของการคิดอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงทั้งค่านิยมทางสังคม วิทยาศาสตร์ และหลักการทางวารสารศาสตร์ สามารถนำไปใช้เมื่อต้องการตัดสินใจอย่างฉับพลัน เพราะเป็นระบบที่คิดขึ้นอย่างถี่ถ้วน ซึ่งผู้ใช้จำเป็นต้องมีความกระฉับกระเฉงทั้งในหลักการทางจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์และมีความเข้าใจในเรื่องกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมด้วย

การตัดสินใจทางจริยธรรมตามแนวคิดนี้ มีเกณฑ์สำคัญที่ใช้เป็นหลักในการเลือกตัดสินใจ อยู่ 3 หลัก ได้แก่ ค่านิยม (Values) ทางสังคมวิทยา หลักการทางจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์ (Ethical Principle) และการเลือกภักดี (Loyalties)

ค่านิยม (Values) ทางสังคมวิทยา

ค่านิยมหรือความเชื่อ การยึดถือ ความผูกพันต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนี้ เป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคล แทนค่าในแต่ละเรื่องราวแตกต่างกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. Professional Value เป็นค่านิยมที่ผูกพันกับวิชาชีพ ยึดถือการปฏิบัติตามหน้าที่ให้ ความสำคัญกับสิ่งใหม่ ความฉับพลัน ทนต่อเหตุการณ์

2. Aesthetic Value เป็นค่านิยมที่ผูกพันกับความงดงาม ความละเอียดอ่อนทางจิตใจ ความมีรสนิยมอันดีงาม เสมือนงานที่ทำเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง

3. Logical Value เป็นค่านิยมที่ผูกพันกับการใช้เหตุผล ได้แก่ ความคล่องจงกับการใช้เหตุผล กล่าวคือ ไม่มีความขัดแย้งกันเองในการใช้เหตุผลนั้น

4. Sociocultural Value เป็นค่านิยมที่ผูกพันกับสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของสังคม

5. Moral Value เป็นค่านิยมที่ผูกพันกับความยึดมั่นถือมั่นในเชิงศีลธรรม ความถูกต้อง และความไม่ถูกต้อง ซึ่งสังคมนั้นสามารถยอมรับได้

หลักการทางจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์ (Ethical Principle)

สุภัญญา สูดบรรทัด(2540) อธิบายหลักการทางจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์ว่า เป็นหลักความคิดที่จะช่วยให้นักหนังสือพิมพ์สามารถนำไปประกอบการตัดสินใจได้ โดยมีทิศทางให้เลือก 2 ทิศทาง ทิศทางแรก เน้นวิธีการ (means) ซึ่งเป็นวิธีการที่เน้นหน้าที่ในการสะท้อนเหตุการณ์ (event-oriented) ได้แก่ การมองเหตุการณ์แล้วหาวิธีจัดการกับเหตุการณ์นั้น วิธีการที่ดี และเป็นธรรม เป็นสิ่งสำคัญมากกว่าผลที่จะเกิดตามมา

ทิศทางที่สอง เน้นเป้าหมาย (ends) เป็นทิศทางที่เน้นผลกระทบต่อประชาชน (people-oriented) มีความเป็นอัตตวิสัยมากกว่า คือจะมองไปที่ผลที่จะเกิดขึ้น เป็นการคาดคะเนด้วยตนเองเพราะผลอาจจะไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้

โดยทั่วไป วงการวิชาชีพจะยึด "วิธีการ" มากกว่า "เป้าหมาย" คือคำนึงถึง "หน้าที่" มากกว่า "ผลกระทบ" ทั้งในแง่มุมมองของการเลือกข่าวและการเสนอข่าว โดยถือว่าจริยธรรมนั้นวัดกันที่ผู้ส่งสาร มิใช่ผลต่อผู้รับสาร แต่ก็ยังมีอีกหลายกลุ่มที่เชื่อในการคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อผู้รับสาร

หลักการทางจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์ จึงสามารถแบ่งตามปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมสื่อมวลชน ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. หลักการพูดความจริง (Truth-Telling Principle) อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาทางหน้าที่ (deontological) ซึ่งเป็นธรรมชาติ (nature) ของการกระทำหรือการตัดสินใจนั้น การตัดสินใจจึงเป็นดังทิศทางแรกดังกล่าวข้างต้น

2. หลักการคำนึงถึงผลกระทบ (Consequence Principle) อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาแบบเหตุวิทยา หรืออันตวิทยา (teleological) ซึ่งเน้น เหตุ และ ผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลอื่นและสังคม การตัดสินใจจึงเป็นดังทิศทางที่สองดังกล่าวข้างต้น

การเลือกภักดี (Loyalities)

การตัดสินใจเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของพิอตเตอร์ ต้องระบุลงไปด้วยว่า ตัดสินใจกระทำเพื่อใคร เลือกที่จะภักดีต่อใคร ซึ่งผู้วิจัยแบ่งการเลือกภักดี ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. การเลือกภักดีต่อตัวเอง (Self) หมายถึง การตัดสินใจโดยคำนึงถึงตัวเองเป็นหลัก
2. การเลือกภักดีต่อสมาคมวิชาชีพ (Association) หมายถึง การตัดสินใจโดยคำนึงถึงหลักการทางจริยธรรมหรือจรรยาบรรณทางวิชาชีพ ที่กำหนดไว้โดยสมาคมวิชาชีพทางหนังสือพิมพ์ เช่น สมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เป็นต้น
3. การเลือกภักดีต่อองค์กรหนังสือพิมพ์ที่สังกัด (Organization) หมายถึง การตัดสินใจโดยคำนึงถึงองค์กรหนังสือพิมพ์ที่ตนสังกัดเป็นหลัก
4. การเลือกภักดีต่อผู้ตกเป็นข่าวหรือเหยื่อข่าว (News Source or news 'victim) หมายถึง การตัดสินใจโดยคำนึงถึงผู้แจ้งข่าวสาร ผู้ที่ทำให้เกิดข่าวนั้นขึ้นหรือผู้ตกเป็นเหยื่อในการเสนอข่าวนั้น เป็นหลัก
5. การเลือกภักดีต่อผู้อ่าน หรือประชาชน (Readers or People) หมายถึง การตัดสินใจโดยคำนึงถึงผู้อ่านและประชาชนที่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นหลัก

แนวคิดการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม เป็นเนื้อหาที่นำมาใช้ในการวางกรอบเพื่อใช้วัดการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ เพราะเป็นกรอบการวัดที่แยกแยะแต่ละเกณฑ์ได้อย่างชัดเจน คือมีเกณฑ์ในการตัดสินใจที่หลากหลาย และครอบคลุมสาระสำคัญในสิ่งที่ต้องการวัด กล่าวคือ เกณฑ์การวัดค่านิยมทางสังคมวิทยา มีอยู่ 5 ประเภท แบ่งออกเป็น 2 จำพวก คือ ค่านิยมที่ผูกพันกับ "หน้าที่" ในการถ่ายภาพข่าวเป็นหลัก ได้แก่ Professional Value และค่านิยมที่ผูกพันกับ "ผลกระทบทางจริยธรรม" ด้านศีลธรรม สังคม-วัฒนธรรม ความมั่งคั่ง และการใช้เหตุผล เป็นหลัก ได้แก่ Moral Value ,Sociocultural Value ,Aesthetic Value, Logical Value

ด้านหลักการทางจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์ แบ่งออกเป็นสองประเภทอย่างชัดเจน คือ ปรัชญาทางหน้าที่ (deontological) เน้นการพูดความจริง และปฏิบัติตามหน้าที่ของช่างภาพโดยการถ่ายภาพเป็นหลัก อีกประเภทหนึ่งได้แก่ ปรัชญาแบบเหตุวิทยา (teleological) เน้นเหตุและผลกระทบต่อบุคคลอื่นเป็นหลัก กล่าวคือคำนึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อตัดสินใจถ่ายภาพนั้น ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เป็นหลัก ส่วนเกณฑ์การเลือกภักดีนั้น แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ครอบคลุม

คลุมการตัดสินใจเลือกกระทำเพื่อใครในทุกด้าน ตั้งแต่ ตัวเอง องค์กรหนังสือพิมพ์ที่สังกัด สมาคมวิชาชีพ ผู้ตกเป็นข่าวหรือเหยื่อข่าว จนถึงผู้อ่านหรือประชาชนทั่วไป

แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบก่อนการถ่ายภาพ หลักการทางจริยธรรม และจรรยาบรรณของช่างภาพหนังสือพิมพ์

นอกจากแนวคิดการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรมแล้ว คำถามที่ช่างภาพหนังสือพิมพ์ทุกคนควรใช้ถามตัวเองก่อนที่จะถ่ายภาพทุกครั้ง เพื่อเป็นการรักษาคุณภาพของภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ และป้องกันผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ช่างภาพควรถามตัวเอง ดังนี้ (Black , Steele and Barney,1995 : 156)

1. กำลังจะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นหรือไม่ ถ้าจำเป็นต้องละเมิด มีเหตุผลที่เหมาะสมอย่างไร
2. เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมหรือทรมานของคนอื่นหรือไม่ ช่างภาพควรเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพเหล่านั้นหรือไม่
3. ภาพนี้บอกเรื่องราวที่ช่างภาพต้องการสื่อออกไปหรือไม่ มีภาพอื่นที่เหมาะสมมากกว่าหรือไม่
4. การถ่ายภาพนั้นอยู่ในระยะใกล้จนผู้นั้นกำลังตกเป็นเหยื่อของช่างภาพหรือไม่
5. ตัดสินใจถ่ายภาพด้วยความเมตตา และมีความรู้สึกร่วมกับความรู้สึกของผู้อื่นหรือไม่

หลักการทางจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ (Code of Ethics)

สมาคมช่างภาพหนังสือพิมพ์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (The National Press Photographers Association) ซึ่งเป็นองค์กรทางวิชาชีพด้านนี้ ได้สร้างกฎเกณฑ์เพื่อความก้าวหน้าของวงการถ่ายภาพวารสารศาสตร์ โดยให้ความสำคัญและมุ่งหวังเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก จึงมุ่งหวังให้ช่างภาพหนังสือพิมพ์มีสิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงความเป็นจริงและมีสิทธิในการแจ้งข่าวสารอย่างถูกต้อง (Black , Steele and Barney,1995 : 11-12)

สมาคมแห่งนี้เชื่อว่าการรายงานข่าวนั้นยังไม่ครบถ้วน ถ้าไม่มีภาพข่าวประกอบด้วย ภาพเหล่านั้นล้วนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้สาธารณชนทราบข่าวสารอย่างสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือช่วยทำหน้าที่รายงานข่าวให้สมบูรณ์ขึ้น ช่วยให้คนในสังคมรู้ว่ามิอะอะไรเกิดขึ้นบ้าง ซึ่งช่างภาพหนังสือพิมพ์

ควรสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมให้สูง เพื่อผลประโยชน์ต่อสาธารณชน และในที่สุดสมาคมแห่งนี้ได้กำหนดหลักการทางจริยธรรม เพื่อให้สมาชิกยึดถือปฏิบัติ ไว้ดังนี้

1. วิชาการถ่ายภาพทางวารสารศาสตร์ เป็นทั้งวิทยาศาสตร์ และศิลปะ เป็นวิชาชีพที่มีความสูงส่ง เป็นศาสตร์ชั้นสูงที่บุคคลในวงวิชาชีพนี้ควรภูมิใจ
2. ช่างภาพวารสารศาสตร์ต่างจากวิชาชีพอื่น ตรงที่สามารถให้บริการและประโยชน์แก่สาธารณชนได้ ดังนั้นจึงควรรักษาจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์เอาไว้ เพราะแม้ช่างภาพสามารถหารายได้จากอาชีพนี้ได้ แต่ก็ไม่ควรเป็นไปในลักษณะตะกละ มักมากในทรัพย์สินและผลประโยชน์ในทางลบ
3. เป็นหน้าที่ของช่างภาพที่ต้องยึดถือความเป็นจริง ความเป็นกลาง และความยุติธรรม
4. ต้องไม่บิดเบือนความเป็นจริง การติดต่อภาพถือเป็นการผิดจริยธรรมอย่างยิ่ง
5. เป็นหน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือและสนับสนุนสมาชิกในวิชาชีพ ทั้งในระดับบุคคลและส่วนรวม โดยการรักษาคุณภาพของภาพข่าว และพัฒนาการทำงานและผลงานให้สูงขึ้นอยู่เสมอ
6. รักษาเสรีภาพของความเป็นช่างภาพหนังสือพิมพ์ พร้อมทั้งขยายเสรีภาพให้ผู้สื่อข่าวและนักสื่อสารมวลชน
7. อุทิศการณ์ในการประกอบอาชีพนี้ คือต้องมีความทะเยอทะยาน แต่ก็ต้องมีความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ซึ่งสองสิ่งนี้เป็นตัวตัดสินความถูกต้อง แม้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นช่างภาพต้องรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่เพื่อที่ว่าจะได้ยกระดับอุดมการณ์ให้สูงขึ้น
8. ไม่มีหลักจริยธรรมข้อใดที่สามารถใช้ตัดสินได้ทุกสถานการณ์ ดังนั้นสามัญสำนึก และการตัดสินใจที่ดี คือข้อกำหนดที่ใช้ประโยชน์กับหลักการทางจริยธรรมได้

จริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

คณะกรรมการบริหารของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย มีมติให้กำหนดจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ไว้ ในการประชุมครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2510 (ชวรัตน์ เขิตชัย, 2527 : 142-143) ดังใจความต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของปัจเจกชน สถาบัน ประเทศชาติ ศาสนา และราชบัลลังก์ ตรงกับหลักในพุทธศาสนา คือ “กัจจญาณ”
2. ความมีเสรี ได้แก่ เสรีภาพที่มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกำกับ ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ “ปรารถนา” หรือ “ธรรมธิปไตย”

3. ความเป็นไท ได้แก่ ความเป็นทาสของใคร ทั้งกายและจิตใจ ไม่ว่าจะโดยอามิสสินจ้างอื่นใด ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ความไม่ตกเป็นทาสของ "อกุศลมูล"
4. ความจริงใจ ได้แก่ ความไม่มีเจตนาบิดเบือน ผิดพลาดต้องريبแก้ไข ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ "สังขะ"
5. ความเที่ยงธรรม ได้แก่ ความไม่ลำเอียง หรือความไม่เข้าใครออกใคร ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ความไม่มีอคติ 4 ประการ หมายถึง ฉันทคติ ลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง และภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว
6. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ได้แก่ การปฏิบัติอันดีงาม ไม่ละเมียดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ "สุปฏิปัตติ"
7. ความมีมารยาท ได้แก่ การใช้ภาษาและภาพที่ไม่หยาบโลน และลามกอนาจาร หรือส่อไปในทางดั่งกล่าว ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ "โสเจยยะ" หรือ "อาจารย์สมบัติ"

ประกาศไว้ ณ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2510
สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จรรยาบรรณนักหนังสือพิมพ์

จรรยาบรรณนักหนังสือพิมพ์ที่ประกาศเป็นทางการ เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2519 (ชวรัตน์ เชิดชัย, 2527: 140-141) โดยสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย เป็นความพยายามที่จะสร้างหลักปฏิบัติในการควบคุมตนเองของนักหนังสือพิมพ์ มีเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมและรักษาไว้ ซึ่งเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ เป็นภารกิจอันมีความสำคัญเหนืออื่นใดสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์
2. การเสนอข่าว ภาพ หรือการแสดงความคิดเห็น ต้องเป็นไปด้วยความสุภาพ สุจริต ปราศจากความมุ่งหวังในประโยชน์ส่วนตนหรืออามิสสินจ้างใดๆ
3. การเสนอข่าว ต้องเสนอแต่ความจริง พึงละเว้นการต่อเติมเสริมแต่ง หากปรากฏว่าข่าวใด ไม่ตรงต่อความเป็นจริง ต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว
4. การที่จะให้ได้ข่าว ภาพ หรือข้อมูลอย่างใดๆ ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์
5. ต้องเคารพต่อความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมาย จากการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของตน
6. ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน หรือหมุ่คณะโดยมิชอบ

7. ต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

จรรยาบรรณ และข้อห้ามสำหรับช่างภาพหนังสือพิมพ์

สำหรับช่างภาพหนังสือพิมพ์ ผู้ซึ่งมีหน้าที่รายงานข่าวด้วยภาพนั้น ถือว่าเป็นผู้สื่อข่าวประเภทหนึ่งด้วย ดังนั้นจึงต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์และปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังมีข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับช่างภาพโดยเฉพาะดังต่อไปนี้

1. ห้ามถ่ายรูป และห้ามหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ลงรูปเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด หรือลงข้อความซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวน หรือในทางพิจารณาคดีของศาล ซึ่งอาจจะทำให้บุคคลอื่น รู้จักตัว ชื่อตัว หรือชื่อสกุลของเด็ก หรือเยาวชน (ยกเว้นกรณีที่ต้องกระทำ เพื่อผลประโยชน์ของทางราชการ) (บัญญัติไว้ในมาตรา 57 แห่ง พรบ.พิจารณาคดีเด็ก และเยาวชน พ.ศ.2494)

2. ห้ามถ่ายรูปในศาลคดีเด็ก และเยาวชน(มาตรา 39 และมาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494บัญญัติให้การพิจารณาและอ่านคำพิพากษาศาลกระทำโดยลับ)

3. ห้ามถ่ายรูปในห้องพิจารณาคดีของศาล (อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.2477)

4. ห้ามถ่ายภาพที่เข้าลักษณะดังต่อไปนี้ บนสถานีตำรวจทั่วราชอาณาจักร

4.1 ภาพผู้ต้องหา เพราะไม่แน่ใจว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลนั้น และทำให้พยานที่ตัวผู้ต้องหาได้สะดวกเพราะได้เห็นภาพจากหนังสือพิมพ์ก่อนที่ตัว ทำให้เสียความยุติธรรม (คำสั่งกรมตำรวจ ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2515)

4.2 ภาพพยาน เพราะทำให้ผู้ร้ายและที่เกี่ยวข้องกับผู้ร้ายรู้ว่าใครเข้าเป็นพยาน ก็จะพยายามทำร้ายเพื่อข่มขู่ อาจมาดมาดร้าย หรือ “เก็บ” ตัวพยานเสีย ทำให้คนไม่กล้าเข้าเป็นพยาน (คำสั่งกรมตำรวจ ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2515)

5. ห้ามหนังสือพิมพ์เผยแพร่ภาพผู้หญิง (ทั้งเด็ก และผู้ใหญ่) ที่เคราะห์ร้ายถูกข่มขืน เพราะทำให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียงซ้ำเติมเข้าไปอีก (คำสั่งอธิบดีกรมตำรวจซึ่งเป็นเจ้าพนักงานประจำกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2515)

6. ห้ามหนังสือพิมพ์โฆษณาภาพ อันอาจจะขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน (ภาพลามกอนาจาร) หรือเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา หรือพรบ.ปรามการทำให้แพร่หลายและคำวิสตุอันลามก

ภาพจะเข้าข่ายลักษณะลามกอนาจารหรือไม่ ศาลพิจารณาถึงเจตนาของผู้พิมพ์ผู้โฆษณาเป็นหลัก เจตนานี้จะปรากฏชัดในคำบรรยายภาพ(caption) ฉะนั้นแม้ภาพที่ศาลพิจารณาว่าไม่ลามกอนาจาร แต่ถ้าภาพนั้นไปประกอบเรื่องอ่านเล่น (นวนิยาย) ที่หยาบโลน ก็เข้าลักษณะเป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ ซึ่งถือเป็นการกระทำผิดทางอาญา

7. ห้ามพิมพ์โฆษณาที่มีความหมายกระทบกระเทือนความมั่นคง หรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หรือเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชน (มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2495)

8. ควรงดเว้นการพิมพ์โฆษณาที่มีความหมายอันเป็นการหมิ่นประมาทบุคคล หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลใดๆ (มาตรา 91 แห่ง พรบ.การพิมพ์ พ.ศ.2484)

เนื่องจากคดีดังกล่าวเป็นคดีอาญาส่วนบุคคล ซึ่งยอมความกันได้ ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายได้ขอร้องให้หนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร ที่ลงภาพหมิ่นประมาทหรือภาพละเมิดสิทธิส่วนบุคคลแก่เขาให้ถอน และหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารนั้นได้ปฏิบัติตามโดยครบถ้วนแล้ว สิทธิของผู้เสียหายในการฟ้องร้องหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารนั้นย่อมหมดไป คือจะกลับมาฟ้องร้องอีกไม่ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบก่อนการถ่ายภาพ หลักการทางจริยธรรม และจรรยาบรรณของช่างภาพหนังสือพิมพ์ เป็นข้อมูลที่ใช้ประกอบการวางกรอบเพื่อวัดและวิเคราะห์การตัดสินใจถ่ายภาพที่หมิ่นเหม่ต่อปัญหาทางจริยธรรม เนื่องจากแนวคิดเหล่านี้ กล่าวถึงการตัดสินใจถ่ายภาพที่มักมีลักษณะเป็นปัญหาทั้งทางจริยธรรมและทางกฎหมาย จึงต้องมีการตรวจสอบก่อนการถ่ายภาพ ส่วนหลักการทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของช่างภาพหนังสือพิมพ์ มีไว้เพื่อกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของช่างภาพให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะให้อยู่ในกรอบทางจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับช่างภาพและผู้ส่งสารในงานหนังสือพิมพ์

Pasternack and Martin (1984) ศึกษาเรื่อง ช่างภาพหนังสือพิมพ์รายวันใน Rocky Mountain West พบว่า คุณสมบัติของช่างภาพที่บรรณาธิการต้องการ คือ ต้องมีทักษะในการเขียนข่าว รู้ว่าอะไรควรเป็นข่าว และรู้หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน ด้านพื้นฐานการศึกษาควรจบปริญญาตรีทางวารสารศาสตร์โดยตรง ไม่ใช่เพียงแค่ถ่ายภาพเป็นอย่างเดียว ทั้งนี้ในขณะศึกษาควรมีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์มาบ้าง รวมทั้งควรมีทักษะในการปฏิบัติงานในห้องมืด และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คน โดยไม่เข้าไปรบกวนโลกส่วนตัวของคนอื่น หรือหาทางที่จะได้มาซึ่งภาพอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงสิทธิส่วนบุคคลของคนอื่นด้วย

ด้านช่างภาพ คิดว่าตนได้รับเงินเดือนไม่พอเพียงต่อความต้องการ จึงต้องทำงานนอกเวลาเพื่อหารายได้พิเศษ ซึ่งในขณะที่บรรณาธิการต้องการช่างภาพที่มีคุณภาพ ตัวช่างภาพเองก็ต้องการผลิตงานคุณภาพไปพร้อมกับหารายได้พิเศษเพื่อความอยู่รอด

ช่างภาพมีความคิดเห็นว่า พวกเขาเป็นชนชั้นสองในห้องข่าว มีหน้าที่เพียงถ่ายภาพมาให้ไม่มีสิทธิเลือกภาพลงตีพิมพ์ แต่ก็มีความสุขกับการทำงาน ทั้งนี้ทางหนังสือพิมพ์ที่สังกัดส่วนใหญ่ควรมีการฝึกอบรมพื้นฐานในด้านเทคนิคการรายงานข่าวด้วยภาพให้แก่ช่างภาพ เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านนี้ด้วย

Sherer (1986 อ้างถึงในศรีลักษณ์ ศิลปี 2539) ได้ศึกษาโดยการสำรวจความคิดเห็นของช่างภาพหนังสือพิมพ์ ในเรื่องของการที่ต้องเผชิญกับปัญหาทางกฎหมาย เพื่อศึกษาว่ากฎหมายมีอิทธิพลต่อกระบวนการในการแสวงหาข่าวสาร (Newsgathering) อย่างไร พบว่า ช่างภาพหนังสือพิมพ์ มักจะถูกเล่นงานทางกฎหมาย โดยการถูกฟ้องร้องทางกฎหมาย จำนวนครั้งของการฟ้องร้องทางกฎหมายจากหมายเรียกของศาลแล้วอยู่ในอัตราที่ต่ำ (25.7%) โดยพวกที่โดนหมายศาลนั้นจะมีสำนึกในเรื่องของข้อบังคับของช่างภาพหนังสือพิมพ์อย่างจริงจัง ในส่วนที่ว่าต้องได้ภาพที่ให้ข้อมูลที่มีคุณค่าข่าว ซึ่งจุดนี้ช่างภาพชายจะถูกคุกคามทางกฎหมายมากกว่าช่างภาพหญิง ส่วนการถูกโจมตีหรือถูกทำร้ายร่างกายนั้น มีอัตรา 39.2% ในหมู่ช่างภาพที่คิดว่า พวกเขาต้องถ่ายภาพที่สื่อข้อมูลที่มีคุณค่าข่าว ไม่ว่าจะกฎหมายจะว่าอย่างไรก็ตาม ช่างภาพเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะถูกทำร้ายทางร่างกายมากกว่ากลุ่มอื่น

White (1950) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "The Gatekeeper : A Case in the Selection of News" พบว่า มนุษย์มักรับรู้ความถูกต้องของสิ่งที่เกิดขึ้น เฉพาะที่ตรงกับความเชื่อของตนเอง นักหนังสือพิมพ์ก็มักเป็นเช่นนั้น มักถ่ายทอดข่าวสารตามความเชื่อของตนเองเป็นหลัก

ดังนั้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า ช่วงภาพหนังสือพิมพ์ ผู้เป็นนายประตูข่าวสารที่ทำหน้าที่เปิดประตูข่าวสารด้วยภาพถ่าย อาจจะเลือกถ่ายภาพข่าวเพื่อนำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ เฉพาะสิ่งที่เขาเชื่อว่าเป็นจริง และตรงตามความคิดของเขาเท่านั้นก็ได้

นันทา พันธุ์เจริญ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจในการทำงานของนักข่าวสตรีในองค์กรหนังสือพิมพ์รายวัน พบว่า นักข่าวสตรีก่อนที่จะตัดสินใจประกอบวิชาชีพนักข่าว มีความคาดหวังระดับสูงว่าจะทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ รองลงมาคือ จะมีอิสระทางความคิด และจะมีเสรีภาพในการแสดงออก

สำหรับความพึงพอใจในการทำงานนั้น นักข่าวสตรีมีระดับความพึงพอใจในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาความพึงพอใจในแต่ละด้านพบว่า นักข่าวสตรีมีความพึงพอใจในด้านลักษณะงาน และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมากที่สุด ส่วนด้านค่าตอบแทน นักข่าวสตรีมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ทางด้านความสำนึกทางวิชาชีพ พบว่า นักข่าวสตรีมีระดับความสำนึกทางวิชาชีพอยู่ในระดับปานกลาง และเกี่ยวกับเจตคติเกี่ยวกับเทศนิยมการทำงานของนักข่าวสตรี นักข่าวสตรีมีความเห็นว่า ลักษณะความเป็นเหตุเป็นผลที่มีผลต่อการทำงานมากที่สุดคือ การเสี่ยงภัยอันตราย และปัญหาครอบครัว

เบญจวรรณ นรสิงห์ (2539) ศึกษาเรื่อง "การนำเสนอและคัดเลือกภาพข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน" โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ หนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ บ้านเมือง มติชน สยามรัฐ และ เดอะ เนชั่น พบว่า ในด้านจำนวนของภาพข่าว หนังสือพิมพ์บ้านเมือง นำเสนอภาพข่าวจำนวนมากที่สุด ขณะที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐ นำเสนอภาพข่าวจำนวนน้อยที่สุดในด้านเนื้อหาของภาพข่าว หนังสือพิมพ์เดอะ เนชั่น นำเสนอเนื้อหาที่มากที่สุด และไทยรัฐนำเสนอเนื้อหาที่น้อยที่สุด ส่วนลักษณะของภาพข่าวที่หนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอมากที่สุดคือ ภาพเหตุการณ์ หรือภาพข่าว ณ ที่เกิดเหตุ รองลงมาคือ ภาพข่าวที่เตรียมไว้ล่วงหน้า และภาพกราฟิกนำเสนอเนื้อหาที่น้อยที่สุด ส่วนประเภทของภาพข่าวที่หนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอมากที่สุดคือ ภาพข่าวบันเทิง ภาพข่าวเศรษฐกิจ ภาพข่าวบุคคล/สังคม ส่วนภาพข่าวในพระราชสำนัก มีการนำเสนอเนื้อหาที่น้อยที่สุด

จากการสัมภาษณ์ผู้คัดเลือกภาพข่าว พบว่า ผู้คัดเลือกภาพข่าวของหนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับ จะให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผู้อ่านโดยตรง เช่น เลือกภาพที่มีประโยชน์ต่อ

ผู้อ่าน เตือนภัยอันตราย สร้างความรู้สึกที่ดีต่อผู้อ่าน มากกว่าภาพข่าวที่สร้างประโยชน์ให้แก่หนังสือพิมพ์ที่สังกัด

งานวิจัยที่เกี่ยวกับจิตสำนึก

นิภา สุขพิทักษ์ (2536) ได้ศึกษาเรื่อง "จิตสำนึกในความเป็นพลโลกของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 ตามการรับรู้ของตนเอง" โดยแบ่งองค์ประกอบของจิตสำนึกออกเป็น 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจ (cognitive) ความคิดเห็นหรือความรู้สึก (affective) และการปฏิบัติตน (behavior) แบ่งเกณฑ์การวัดออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมครูกลุ่มตัวอย่างนี้มีจิตสำนึกในความเป็นพลโลกอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของจิตสำนึกในความเป็นพลโลกใน 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความเป็นพลโลก ความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นพลโลก และการปฏิบัติตนในฐานะเป็นพลโลก มีความสัมพันธ์กันในทางบวก

งานวิจัยครั้งนี้ได้ดัดแปลงวิธีการวัดระดับจิตสำนึกตามองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านมาใช้ในการวัดระดับจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ โดยเลือกเฉพาะด้านความคิดเห็นหรือความรู้สึกทางใจ (affective) ที่มีต่อความเป็นนักวารสารศาสตร์ เพื่อใช้ศึกษาตัวแปรจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็นด้านเสรีภาพ ความเป็นกลาง บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ได้แบ่งเกณฑ์การวัดระดับจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ออกเป็น 5 ระดับ เช่นเดียวกัน

กาญจนา แก้วเทพ (2527) ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของชาวนา: ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง พบว่า

- 1.จิตสำนึกของบุคคลมีความสัมพันธ์กับสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รวมทั้งเวลาและสถานที่ อีกทั้งมีลักษณะไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
- 2.บุคคลในระดับฐานะสังคมเดียวกัน จะมีจิตสำนึกที่ใกล้เคียงกัน
- 3.บุคคลโดยทั่วไป จะมีการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกต่อปัญหาหนึ่งๆเป็นลำดับขั้น คือ เริ่มจากวิธีการคิดวิเคราะห์และอธิบายปัญหา เห็นวิธีการที่จะแก้ไขปัญหานั้นๆ จนถึงขั้นการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความคิด ความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึก และการปฏิบัติต่อปัญหานั้นๆ
- 4.จิตสำนึกที่บุคคลแสดงออกทางพฤติกรรม มีทั้งลักษณะที่เป็นจิตสำนึกแท้ และจิตสำนึกเทียม ดังนั้น ต้องพิจารณาเบื้องหลังของพฤติกรรมหนึ่งๆ ก่อนที่จะมีการตีค่าพฤติกรรมนั้นๆ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล(2541) ศึกษาเรื่อง "จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล" โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 1 (ปีการศึกษา 2539) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

จากการศึกษาพบว่า จิตสำนึกของนักศึกษาที่มีต่อตนเองและสังคม มีทั้งด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ นักศึกษาส่วนใหญ่ มีจิตสำนึกที่ดีต่อการให้คุณค่าของสถาบันทางสังคมวัฒนธรรมไทย ที่มีศาสนาพุทธเป็นแกนหลักค้ำจุนสังคม โดยพิจารณาว่าสถาบันครอบครัว โรงเรียน และวัดเป็นตัวกำเนิดให้กับจิตสำนึกของบุคคล นอกจากนี้นักศึกษาส่วนหนึ่งหนึ่งยังได้กล่าวถึงอุดมการณ์ทางศาสนา ที่ทำหน้าที่อธิบายถึงความแตกต่างทางชนชั้น ได้แก่ บุญวาสนา บุญกรรม และการทำความดี เป็นต้น และในทางตรงข้าม นักศึกษาก็มีความคิดเห็นต่อเศรษฐกิจการเมือง เป็นไปในทางลบ ส่วนในด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและปัจจัยทางเศรษฐกิจการเมือง เป็นตัวกำหนดที่สำคัญ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์

ศรีลักษณ์ ศิลปี (2539) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาทางด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวอาชญากรรม พบว่า นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นว่า พวกเขามีปัญหาในการนำเสนอข่าวอาชญากรรม อันได้แก่ การนำเสนอรายละเอียดของผู้ตกเป็นข่าวและภาพในคดีทางเพศ โดยเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน การนำเสนอข่าวดังกล่าวจำเป็นต้องเสนออย่างมีข้อจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์การเสนอข่าวอาชญากรรมในหน้าหนังสือพิมพ์ ในส่วนที่เป็นรายละเอียดเบื้องต้นของผู้ตกเป็นข่าว อันได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ สถานศึกษา/สถานที่ทำงาน รวมทั้งภาพผู้ตกเป็นข่าว เพราะสิ่งเหล่านี้อาจทำให้เขาเสื่อมเสียชื่อเสียง หรืออนาคต

สำหรับแรงจูงใจที่นักหนังสือพิมพ์ใช้เมื่อพวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาทางจริยธรรมในการเสนอข่าวอาชญากรรมนั้น นักหนังสือพิมพ์เห็นว่ามาตรฐานทางวิชาชีพเป็นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่เขายึดถือ แต่เมื่อถูกสัมภาษณ์โดยใช้กรณีข่าวสมมติที่สร้างจากข่าวอาชญากรรมที่เคยตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นลักษณะของสถานการณ์ทางจริยธรรมที่ยากต่อการตัดสินใจ ผลปรากฏว่าการทำให้ข่าวมีความน่าเชื่อถือต่อสายตาผู้อ่านเป็นสิ่งที่นักหนังสือพิมพ์ยึดถือเป็นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุด ดังนั้นแม้ว่านักหนังสือพิมพ์จะตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการเสนอข่าวอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นปัญหาทางจริยธรรมไว้ แต่ในแง่ของการปฏิบัติจริงนั้น พวกเขาไม่สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ได้ ทั้งนี้เพราะปัจจัยในเรื่องการแข่งขันกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น และการที่ผู้อ่านให้การยอมรับการ

นำเสนอข่าวในลักษณะเดิมเป็นอย่างดี จึงทำให้นักหนังสือพิมพ์ไม่ได้ตระหนัก ในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตกเป็นข่าว หรืออันตรายที่พวกเขาอาจได้รับมากเท่าใดนัก

Michael D.(1984) ศึกษาเรื่อง ปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของช่างภาพหนังสือพิมพ์ พบว่า เนื่องจากข่าวที่มีคุณค่ามักเป็นข่าวที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิและทรัพย์สินส่วนบุคคล ดังนั้นจึงเกิดการละเมิดขึ้นกับผู้ที่เป็นเจ้าของสิทธิอยู่บ่อยครั้ง และเป็นปัญหาในแง่การตัดสินใจทางกฎหมายอยู่เสมอ

การอ้างที่มักนำมาใช้ในศาลก็คือ "ความเห็นชอบ" จากเจ้าของสิทธิ หรืออาจเป็น ความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ในข่าวไฟไหม้ "ความเห็นชอบ" จากเจ้าหน้าที่ดับเพลิงให้ช่างภาพเข้าไปถ่ายภาพสภาพความเสียหาย ก็ไม่เป็นการละเมิดสิทธิ เพราะถือว่าอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่สมควร (Florida Supreme Court) อย่างไรก็ตามยังไม่ถือเป็นคำอ้างในการละเมิดสิทธิได้อย่างเต็มที่ เพราะในบางรัฐถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อนุญาตนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำการละเมิดด้วย นอกจากนั้น ช่างภาพมักใช้ข้ออ้างของการเข้าไปถูกล้ำสิทธิของผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารในกรณีอื่น ๆ อีกมากมาย แต่ศาลมักไม่รับพิจารณาจากคำอ้างเหล่านี้

ดังนั้นจะเห็นได้ชัดว่า ปัญหาทางการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล รวมไปถึงทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นปัญหาที่เมื่อเข้าสู่ชั้นศาลแล้ว ยากที่จะชนะได้ ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ในการแสวงหาเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารที่มีคุณค่า ที่คิดว่าสมควรจะเปิดเผยให้สาธารณชนได้รับรู้หรือไม่ก็ตาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ช่างภาพต้องมีความระมัดระวังในการเสาะหาข่าวมากขึ้น

Singletary M.W. et al. (1990) ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการตัดสินใจทางจริยธรรม เพื่อต้องการหาคำตอบว่า อะไรคือแรงจูงใจที่นักหนังสือพิมพ์ใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาทั้งจากกลุ่มที่เป็นนักวิชาชีพและนักศึกษาระดับปริญญาตรีด้านสื่อสารมวลชน โดยในการวิจัยนี้มีการจัดแบ่งแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจทางจริยธรรมออกเป็น 13 ข้อ ได้แก่ การต้องการความก้าวหน้า การอิงความคิดของเพื่อนร่วมงาน ทศคติที่ว่าความรู้คืออำนาจ ความสนใจของสาธารณชน การทำทุกอย่างเพื่อให้งานสำเร็จ บรรทัดฐานของสังคม สามัญสำนึกทางจริยธรรม ความเชื่อถือของประชาชน มาตรฐานของหัวหน้าหรือองค์กร มาตรฐานในวิชาชีพ การขาดความรู้หรือความสนใจในจริยธรรม หลักกฎหมาย และความเชื่อทางศาสนา

แรงจูงใจทั้งหมดนี้ ถูกนำมาสร้างเป็นประโยค 77 ประโยค หรือที่เรียกว่า Q-statement โดยในครั้งแรก ทดลองกับนักหนังสือพิมพ์ 17 คน และครั้งที่สอง ทดลองกับนักศึกษานิติศาสตร์ 49 คน หลังจากนั้นนำผลการทดลองมาผ่านการวิเคราะห์ต่อปัจจัย โดยวิธี Q-factor Analysis หรือวิธีวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มคน สามารถจัดกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจได้ 3 กลุ่มปัจจัย ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่เป็น Maintream ของสำนักทางจริยธรรม ประกอบด้วยความเชื่อถือของประชาชน สำนักทางจริยธรรม ความสนใจของประชาชน มาตรฐานขององค์กรหรือนายจ้าง และมาตรฐานทางวิชาชีพ หรือกล่าวได้ว่า ตัดสินใจโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อถือของประชาชน มากกว่า มาตรฐานทางวิชาชีพของตน

กลุ่มที่สอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจจากการแสวงหาและครอบครองจากความรู้คือ อำนาจ บรรทัดฐานของสังคม ทำทุกอย่างเพื่องาน สำนักทางจริยธรรม และการขาดความรู้ความสนใจในด้านจริยธรรม หรือกล่าวได้ว่า ตัดสินใจโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานทัศนคติที่ว่าความรู้คืออำนาจ แต่ไม่สนใจความรู้เรื่องจริยธรรม

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่จำกัดความปัจจัยที่ได้ค่อนข้างยาก แต่มีแนวโน้มที่เห็นด้วยกับความเชื่อของประชาชน ความรู้คืออำนาจ และบรรทัดฐานของสังคม

พิมพ์พร ยิงยง (2539) ศึกษาเรื่อง " ชาวและภาพเกี่ยวกับเพศและความรุนแรงในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน : วิเคราะห์เปรียบเทียบชาวสดกับมติชน พบว่า ชาวสดนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเพศมากกว่ามติชน ทั้งนี้ชาวสดนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเพศเดือนละ 3 ครั้ง และเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศเป็นส่วนใหญ่ ส่วนมติชนเฉลี่ยเดือนละประมาณ 1 ชิ้น และนำเสนอข่าวเพศเกี่ยวกับพฤติกรรมการข่มขืนเด็กมากที่สุด สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาความรุนแรง พบว่า ชาวสดนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรงมากกว่ามติชน ทั้งเฉลี่ยเดือนละประมาณ 14 ชิ้น ส่วนมติชนเฉลี่ยเดือนละประมาณ 6 ชิ้น โดยหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับนำเสนอความรุนแรงเป็นเรื่องเกี่ยวกับทำร้ายร่างกายของสิ่งมีชีวิตโดยใช้อาวุธหรืออุปกรณ์ต่างๆประกอบมากที่สุด

จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการข่าวและหัวหน้าข่าว พบว่า หนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับมีกระบวนการคัดเลือกและนำเสนอข่าวที่คล้ายคลึงกันคือ ให้ความสำคัญกับข่าวที่มีผลกระทบต่อคนในสังคม นอกจากนี้ยังคำนึงถึงนโยบายด้านศีลธรรมจรรยา เช่น การระบุนรายละเอียดยของผู้ตกเป็นข่าวไม่ว่าจะเป็นชื่อ นามสกุล ที่อยู่ เป็นต้น ส่วนนโยบายด้านกฎหมายนั้นจะคำนึงในเรื่องหมิ่นประมาทและการละเมิดโดยเฉพาะการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเป็นสำคัญ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านความผูกพันกับศาสนากับการปฏิบัติหน้าที่

ดุชฎี โยเหลา, อภิญา โภธิศรีทอง และปริญญา ณ วันจันทร์ ศึกษาเรื่อง "ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิต และผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของครูและพยาบาล" พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนาส่งผลทางอ้อมต่อครู แต่ส่งผลทางตรงต่อ

พยาบาล กล่าวคือ วิถีชีวิตแบบพุทธมีผลต่อการปฏิบัติงานของพยาบาล ดังนี้ พยาบาลที่มีกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่แสดงถึงการมีศีลธรรมอันดี มีความใกล้ชิดศาสนา โดยการไปวัด การทำบุญ ให้อทาน การใช้เวลาว่างศึกษาธรรมะ จะส่งผลให้เขาเป็นพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยด้วยความเมตตา กรุณา สุภาพ อ่อนโยน ผลการวิจัยในส่วนนี้อธิบายได้ว่า พุทธศาสนาได้สั่งสอนให้บุคคลอยู่ร่วมกันโดยมีความเมตตา แบ่งปัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันส่งผลให้ผู้ที่มิใช่วิถีชีวิตแบบพุทธมีการปฏิบัติต่อคนอื่นด้วยความเมตตา กรุณา เช่นเดียวกัน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540) ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ในเรื่อง "ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย : การปลุกฝังอบรม และคุณภาพชีวิต" พบว่า การปลุกฝังอบรมทางพุทธศาสนาจากบ้าน วัด สถานศึกษา และชุมชน ส่งอิทธิพลร่วมกันต่อปริมาณการนับถือศาสนาของเยาวชนไทย โดยอิทธิพลของครอบครัวมีมากที่สุดในนักเรียนประถมปลายและมัธยมต้น แล้วจะลดลงเมื่ออายุมากขึ้น ด้านการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาจะเพิ่มขึ้นตามอายุของบุคคล โดยเฉพาะในเพศหญิง ส่วนปริมาณการมีวิถีชีวิตแบบพุทธก็เพิ่มขึ้นตามอายุเช่นกัน นอกจากนี้ ผู้ที่ปฏิบัติทางพุทธศาสนามาก เป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนามาก โดยเฉพาะในผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง แต่มีสุขภาพจิตดีน้อย

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวโดยสรุปได้ว่า งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับช่างภาพหนังสือพิมพ์โดยตรงนั้น สำหรับในประเทศไทยยังไม่มีปรากฏให้เห็น ที่มีอยู่ก็มักเป็นผู้ส่งสารในงานหนังสือพิมพ์ที่เป็นผู้สื่อข่าว ผู้บริหารงานข่าว และศึกษาองค์กรหนังสือพิมพ์ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวัดระดับจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ ก็ยังไม่มีปรากฏให้เห็นเช่นกัน ที่ศึกษากันมักเป็นการวัดจิตสำนึกในวิชาชีพครู สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ มักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรม รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของหนังสือพิมพ์แต่อย่างใด

ด้านงานวิจัยที่เกี่ยวกับความผูกพันกับศาสนากับการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนใหญ่มักศึกษากลุ่มตัวอย่างในวิชาชีพครู จึงน่าสนใจเรียนรู้ว่า หากเป็นวิชาชีพหนังสือพิมพ์แล้ว ความผูกพันกับศาสนาจะมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่อย่างไร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ นำงานวิจัยต่างๆ เหล่านี้ มาวิเคราะห์และตีความผลการวิจัย เพื่อศึกษาว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับงานวิจัยที่เคยศึกษามาอย่างไร อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้